

Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы

Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 8 тамыздағы N 345 Заңы

Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы

МАЗМҰНЫ

Ескерту. Бүкіл мәтін бойынша "заң актілеріне", "заң актілерінде", "заң актілерімен" деген сөздер тиісінше "заңдарына", "заңдарында", "заңдарымен" деген сөздермен ауыстырылды - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

Осы Заң балаларды қоғамдағы толымды өмірге даярлау, олардың қоғамдық мәні бар және шығармашылық белсенділігін дамыту, әлемдік өркениеттің жалпы адамзатқа тән құндылықтары негізінде оларды жоғары имандылық қасиеттерге, елжандылық пен азаматтыққа тәрбиелеу, олардың бойында ұлттық сана-сезімді қалыптастыру принциптерінің басымдығына сүйеніп, баланың Қазақстан Республикасының Конституциясында кепілдік берілген негізгі құқықтары мен заңды мүдделерін іске асыруға байланысты туындайтын қатынастарды реттейді.

Ескерту. Кіріспеге өзгеріс енгізілді - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

1-тарау. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

1-бап. Осы Заңда пайдаланылатын негізгі ұғымдар

Осы Заңда мынандай негізгі ұғымдар пайдаланылады:

- 1) ата-анасының қамқорлығынсыз қалған бала - ата-ана құқықтарының шектелуіне немесе олардан айрылуына, ата-анасы хабар-ошарсыз кетті деп танылуына, олардың қайтыс болды деп жариялануына, әрекетке қабілетсіз (әрекет қабілеті шектеулі) деп танылуына, ата-анасының бас бостандығынан айыру орындарында жазасын өтеуіне, ата-анасының баласын тәрбиелеуден немесе оның құқықтары мен мүдделерін қорғаудан жалтаруына, оның ішінде ата-анасының өз баласын тәрбиелеу немесе емдеу мекемелерінен алудан бас тартуына байланысты, сондай-ақ ата-анасы қамқорлық жасамаған өзге де жағдайларда жалғызбасты ата-анасының немесе екеуінің де қамқорлығынсыз қалған бала;
 - 2) бала - он сегіз жасқа (кәмелетке) толмаған адам;
 - 3) бала құқықтарын қорғау жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын ұйымдар - бұл балаларды әлеуметтік қолдауды, әлеуметтік-тұрмыстық, медициналық-әлеуметтік, әлеуметтік-педагогикалық, психологиялық-педагогикалық, құқықтық қызметтер көрсету мен материалдық көмек көрсетуді, өмірде қиын ахуалға тап болған балаларды әлеуметтік оңалтуды, мұндай балалар еңбекке қабілетті жасқа жеткенде олардың жұмыспен қамтылуын қамтамасыз етуді жүзеге асыратын ұйымдар;
 - 4) баланы әлеуметтік оңалту - бала жоғалтқан әлеуметтік байланыстар мен функцияларды қалпына келтіру, тұрмыс-тіршілікті қамтамасыз ету ортасын толықтыру, оған қамқорлық жасауды күшейту жөніндегі іс-шаралар;
 - 5) баланың әлеуметтік бейімделуі - өмірде қиын ахуалға тап болған баланың қоғамдағы құндылықтарды, мінез-құлық қағидалары мен нормаларын игеру және қабылдау арқылы әлеуметтік ортаның жағдайларына белсенді түрде бейімделу процесі, сондай-ақ басынан кешірген психологиялық және (немесе) моральдық зардаптарды еңсеру процесі;
- РҚАО-ның ескертпесі!**
- 6) тармақшаға өзгеріс енгізу көзделген - ҚР 09.04.2016 № 501-V Заңымен (01.01.2017

бастап қолданысқа енгізіледі).

6) баланың заңды өкілдері – ата-ана, бала асырап алушылар, қорғаншы, қамқоршы, патронат тәрбиелеуші, Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес балаға қамқорлық жасауды, білім, тәрбие беруді, оның құқықтары мен мүдделерін қорғауды жүзеге асыратын олардың орнындағы басқа да адамдар;

7) баланы экономикалық жағынан қанау – бұл бала еңбегінің ең нашар нысандары, оның ішінде кәмелетке толмағандармен сауда жасау, оларды қылмыстық әрекетке немесе қоғамға жат іс-әрекеттер жасауға, жезөкшелікпен айналысуға, порнографиялық суреттер шығаруға немесе кәмелетке толмағандарды порнографиялық сипаттағы ойын-сауық іс-шараларына қатысуға тарту, сондай-ақ жұмысқа қабылдау үшін Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген ең төменгі жастан кіші балалардың еңбегі;

8) жетім бала – ата-анасының екеуі де немесе жалғыз басты ата-анасы қайтыс болған бала;

9) қамқоршылық – он төрт жастан он сегіз жасқа дейінгі балалардың құқығы мен заңды мүдделерін қорғаудың құқықтық нысаны;

10) қорғаншылық – он төрт жасқа толмаған балалардың құқығы мен заңды мүдделерін қорғаудың құқықтық нысаны;

11) мемлекеттік ең төменгі әлеуметтік стандарттар – мемлекет белгілеген әлеуметтік қызметтер көрсетудің, нормалар мен нормативтердің ең төменгі көлемін қамтитын, балалар өмірінің сапасын қамтамасыз ететін негізгі көрсеткіштер;

12) мүгедек бала – тіршілік етуінің шектелуіне және оны әлеуметтік қорғау қажеттігіне әкеп соқтыратын аурулардан, жарақаттардан, олардың салдарынан, кемістіктерден организмнің функциялары тұрақты бұзылып, денсаулығына зақым келген он сегіз жасқа дейінгі адам;

13) патронат – ата-анасының қамқорлығынсыз қалған баланы уәкілетті мемлекеттік орган мен баланы тәрбиелеуге алуға тілек білдірген адам (патронат тәрбиелеуші) жасасатын шарт бойынша азаматтардың отбасына тәрбиелеуге берген кездегі тәрбиенің нысаны;

14) өмірлік қиын жағдайда жүрген балалар – қалыптасқан мән-жайлардың салдарынан тыныс-тіршілігі бұзылған және осы мән-жайларды өз бетінше немесе отбасының көмегімен еңсере алмайтын балалар; арнаулы білім беру ұйымдарындағы, ерекше режимде ұстайтын білім беру ұйымдарындағы балалар;

15) Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары жөніндегі уәкіл – Қазақстан Республикасының Президенті тағайындайтын, өзіне балалардың құқықтары мен заңды мүдделерінің негізгі кепілдіктерін қамтамасыз ету, сондай-ақ мемлекеттік және қоғамдық институттармен өзара іс-қимыл жасай отырып, балалардың бұзылған құқықтары мен бостандықтарын қалпына келтіру жөніндегі функциялар жүктелетін адам.

Ескерту. 1-бап жаңа редакцияда - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі), өзгерістер енгізілді - ҚР 05.07.2014 № 236-V (01.01.2015 бастап қолданысқа енгізіледі); 09.04.2016 № 501-V (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңдарымен.

2-бап. Осы Заңның қолданылуы

1. Осы Заңның күші Қазақстан Республикасының азаматтарына қолданылады. Қазақстан Республикасының азаматы болып табылмайтын бала, егер Қазақстан Республикасының Конституциясында, Қазақстан Республикасының заңдарында және Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттарда өзгеше көзделмесе, Республикада азаматтар үшін белгіленген құқықтар мен бостандықтарды пайдаланады, сондай-ақ міндеттерді атқарады.

2. Осы Заңның баланың құқықтары мен міндеттерін белгілейтін нормаларының күші кәметке толғанға дейін Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес азаматтық әрекетке қабілеттілігін толық көлемінде алған балаларға қолданылады.

Ескерту. 2-бап жаңа редакцияда - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

3-бап. Қазақстан Республикасының баланың құқықтары туралы заңдары

1. Қазақстан Республикасының баланың құқықтары туралы заңдары Қазақстан Республикасының Конституциясына негізделеді және осы Заң мен Қазақстан Республикасының бала құқықтарын қорғау саласындағы өзге де нормативтік құқықтық актілерінен тұрады.

2. Егер Қазақстан Республикасы бекіткен халықаралық шартта осы Заңдағыдан өзгеше ережелер белгіленсе, халықаралық шарттағы оны қолдану үшін Қазақстан Республикасының заңын шығару талап етілетін жағдайларды қоспағанда, халықаралық шарттың ережелері қолданылады.

4-бап. Балалардың тең құқықтылығы

1. Тегіне, нәсіліне және қай ұлтқа жататындығына, әлеуметтік және мүліктік жағдайына, жынысына, тіліне, біліміне, дінге көзқарасына, тұрғылықты жеріне, денсаулық жағдайына, балаға және ата-анасына немесе басқа заңды өкілдеріне қатысты өзге де мән-жайларға қарамастан, барлық бала тең құқыққа ие.

2. Некеден де және некесіз де туған балалар тең әрі жан-жақты қорғауды пайдаланады.

Ескерту. 4-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

5-бап. Баланың құқықтарын шектеуге тыйым салу

Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жағдайларды қоспағанда, баланың құқықтарын шектеуге болмайды.

Ескерту. 5-бап жаңа редакцияда - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

2-тарау. БАЛАЛАР МҮДДЕСІН КӨЗДЕЙТІН МЕМЛЕКЕТТІК САЯСАТ

6-бап. Балалар мүддесін көздейтін мемлекеттік саясаттың мақсаттары

1. Қазақстан Республикасының балалар мүддесін көздейтін мемлекеттік саясатының мақсаттары:

1) балалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қамтамасыз ету, оларды кемсітушілікке жол бермеу;

2) балалардың құқықтары мен заңды мүдделерінің негізгі кепілдіктерін нығайту, сондай-ақ құқықтары бұзылған жағдайларда оларды қалпына келтіру;

3) бала құқықтары кепілдіктерінің құқықтық негіздерін қалыптастыру, баланың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау жөніндегі тиісті органдар мен ұйымдар құру;

4) балалардың дене бітімі, интеллектуалдық, рухани және имандылық тұрғысынан дамуына, олардың бойында елжандылық, азаматтық және бейбітшіл сезімдерді тәрбиелеуге, сондай-ақ баланың жеке адами тұлғасының қоғам мүддесі, мемлекет халықтарының дәстүрлері, ұлттық және әлемдік мәдениет жетістіктеріне қол жеткізуі үшін мүмкіндіктерін ашуға жәрдемдесу;

5) кәметке толмағандардың құқықтық санасы мен құқықтық мәдениетін қалыптастыру жөніндегі нысаналы жұмысты қамтамасыз ету болып табылады.

2. Балалар мүддесін көздейтін мемлекеттік саясат мемлекеттік органдар қызметінің басым саласы болып табылады және:

1) баланың құқықтарын заң тұрғысынан қамтамасыз етуге;

2) балаларға толымды тәрбие беруді, олардың құқықтарын қорғауды оларды қоғамда толымды өмір сүруге дайындауды қамтамасыз ету мақсатында отбасын мемлекеттік қолдауға;

3) аймақтық ерекшеліктерді ескере отырып, балалардың өмірін жақсартуға бағытталған мемлекеттік ең төменгі әлеуметтік стандарттарды белгілеуге және сақтауға;

4) баланың құқықтары мен заңды мүдделерін бұзғаны, оған зиян келтіргені үшін лауазымды тұлғалардың, азаматтардың жауаптылығына;

5) баланың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын қоғамдық бірлестіктер мен өзге де ұйымдарды мемлекеттік қолдауға негізделген.

7-бап. Қазақстан Республикасы орталық және жергілікті атқарушы органдарының мемлекетте баланың құқықтарын қорғау мәселелері жөніндегі өкілеттіктері

1. Орталық атқарушы органдардың баланың құқықтарына кепілдіктерді қамтамасыз ету жөніндегі өкілеттіктеріне:

1) балалар мүддесін көздейтін мемлекеттік саясаттың негіздерін талдап жасау;

2) алынып тасталды - ҚР 13.01.2014 N 159-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі);

3) өз құзыреті шегінде баланың құқықтары мен бостандықтарын реттеу және қорғау жөніндегі нормативтік құқықтық актілерді қабылдау;

4) балалардың өмірін жақсартуға бағытталған мемлекеттік ең төменгі әлеуметтік стандарттарды белгілеу;

5) бюджет қаражаты және Қазақстан Республикасының заңдарымен тыйым салынбаған өзге де көздер есебінен балалар мүдделерінде мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыру;

6) баланың құқықтарын қорғау мәселелері бойынша мемлекеттің халықаралық міндеттемелерін орындау және халықаралық ұйымдарда мемлекет мүддесін білдіру;

7) алынып тасталды - ҚР 13.01.2014 N 159-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі);

8) алып тасталды - ҚР 29.12.2014 № 269-V (01.01.2015 бастап қолданысқа енгізіледі) Заңымен;

9) осы Заңда, Қазақстан Республикасының өзге де заңдарында, Қазақстан Республикасы Президентінің және Қазақстан Республикасы Үкіметінің актілерінде көзделген өзге де өкілеттіктерді жүзеге асыру жатады.

2. Алынып тасталды

3. Жергілікті атқарушы органдардың бала құқықтары кепілдіктерін жүзеге асырудағы өкілеттіктеріне:

1) алып тасталды - ҚР 03.07.2013 № 124-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі);

2) балаларға арналған әлеуметтік инфрақұрылымды қалыптастыруға қатысу;

3) баланың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау жөніндегі консультацияларды хабарлау мен өткізу, іс-шараларды жүзеге асыру тәртібін белгілеу;

4) тәрбие, білім беру, денсаулық сақтау, ғылым, мәдениет, дене тәрбиесі мен спорт, әлеуметтік қызмет көрсету және отбасын әлеуметтік қорғау саласында балалар мүдделеріне орай орталық атқарушы органдар айқындаған мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыру;

4-1) жетім балаларды, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды міндетті түрде жұмысқа орналастыруды және тұрғын үймен қамтамасыз етуді белгіленген тәртіппен жүзеге асыру;

5) жергілікті мемлекеттік басқару мүддесінде Қазақстан Республикасының заңнамасымен жергілікті атқарушы органдарға жүктелетін өзге де өкілеттіктерді жүзеге асыру жатады.

Ескерту. 7-бапқа өзгерістер енгізілді - ҚР 2004.12.20 № 13, (2005.01.01 бастап қолданысқа енгізіледі), 2009.07.17 № 188-IV (қолданысқа енгізілу тәртібін 2-баптан

қараңыз), 2010.03.19 № 258-IV, 2011.01.06 № 378-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі), 2011.07.05 № 452-IV (2011.10.13 бастап қолданысқа енгізіледі), 2012.07.10 № 36-V (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі), 13.06.2013 № 102-V (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі); 03.07.2013 № 124-V (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі); 13.01.2014 N 159-V (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі); 29.12.2014 № 269-V (01.01.2015 бастап қолданысқа енгізіледі) Заңдарымен.

7-1-бап. Баланың құқықтары жөніндегі уәкіл институты

1. Баланың құқықтары жөніндегі уәкіл институтын Қазақстан Республикасының Президенті құрады және ол өз қызметін балалардың құқықтары мен заңды мүдделерінің кепілдіктерін қамтамасыз ету, сондай-ақ мемлекеттік және қоғамдық институттармен өзара іс-қимыл жасай отырып, балалардың бұзылған құқықтары мен бостандықтарын қалпына келтіру мақсатында қоғамдық негізде жүзеге асырады.

2. Баланың құқықтары жөніндегі уәкілдің қызметі:

- 1) заңдылық;
- 2) тәуелсіздік;
- 3) балалар үшін қолжетімділік;
- 4) баланың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау басымдығы;
- 5) объективтілік;
- 6) жариялылық қағидаттарына негізделеді.

3. Баланың құқықтары жөніндегі уәкіл өз қызметінде Қазақстан Республикасының Конституциясын, Қазақстан Республикасының заңдарын, Қазақстан Республикасы Президентінің актілерін және Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілерін басшылыққа алады.

Ескерту. 2-тарау 7-1-баппен толықтырылды - ҚР 09.04.2016 № 501-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

7-2-бап. Баланың құқықтары жөніндегі уәкіл

Баланың құқықтары жөніндегі уәкіл балалардың құқықтары мен заңды мүдделерінің қорғалуын қамтамасыз ету мақсатында:

1) баланың құқықтарының, бостандықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуына қатысты өтініштерді және баланың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін бұзатын орталық мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдар мен ұйымдардың, кәсіпорындардың, олардың лауазымды адамдарының шешімдеріне немесе әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) шағымдарды қарайды;

2) баланың бұзылған құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін кедергісіз іске асыруға және қалпына келтіруге жәрдем көрсетеді;

3) Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдіру жөніндегі ұсынымдарды әзірлейді және Қазақстан Республикасының Үкіметіне енгізеді;

4) білім беру, денсаулық сақтау және халықты әлеуметтік қорғау, қорғаныс, мәдениет және спорт жүйелерінің мемлекеттік органдары мен ұйымдарына, сондай-ақ кәметке толмағандар ұсталатын қылмыстық-атқару жүйесі мекемелеріне баруға кедергісіз қол жеткізеді;

5) баланың құқықтарымен айналысатын мемлекеттік және қоғамдық институттардың құжаттарына кедергісіз қол жеткізеді;

6) өзіне осы Заңмен, Қазақстан Республикасының өзге де заңдарымен және Қазақстан Республикасы Президентінің актілерімен жүктелген өзге де өкілеттіктерді орындайды.

Ескерту. 2-тарау 7-2-баппен толықтырылды - ҚР 09.04.2016 № 501-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

3-тарау. БАЛАНЫҢ НЕГІЗГІ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

8-бап. Баланың денсаулық сақтауға құқығы

1. Әрбір баланың денсаулық сақтауға бұлжымас құқығы бар.
2. Мемлекет дені сау бала тууды қамтамасыз ету үшін ананың денсаулығын сақтау жөнінде жағдайлар жасайды.
3. Баланың денсаулық сақтауға құқығы:
 - 1) баланың денсаулығын сақтау саласында Қазақстан Республикасының заңдарын қабылдау;
 - 2) балалардың салауатты өмір салтын насихаттау және ынталандыру;
 - 3) балалардың денсаулығын сақтау саласындағы ғылыми зерттеулерді мемлекеттік қолдау;
 - 4) баланың, оның ата-анасының денсаулық жағдайына бақылау жасау және балалар ауруларының алдын алу;
 - 5) білікті медициналық көмек көрсету;
 - 6) баланың дені сау болып өсіп жетілуіне қажетті қолайлы қоршаған орта жасау;
 - 7) балалар үшін сапасы тиісті деңгейдегі тағам өнімдерінің өндірілуіне және сатылуына бақылау жасау арқылы қамтамасыз етіледі.
4. Мемлекет Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес балаларға тегін медициналық көмектің көлеміне кепілдік береді.
5. Баланың өміріне, денсаулығына және дене бітімі мен психикасының қалыпты өсіп-жетілуіне зиян келтіретін кез келген ғылыми тәжірибелер немесе өзге де эксперименттерге тыйым салынады.

Ескерту. 8-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

9-бап. Баланың даралық ерекшелікке және оны сақтауға құқығы

Әрбір бала туылғаннан кейін Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес тіркелуге тиіс. Туылған кезінен бастап оның аты, әкесінің аты және тегі, ұлты және азаматтығы болуына құқығы, ал Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жағдайларда оларды сақтауға құқығы бар.

Ескерту. 9-бап жаңа редакцияда - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

10-бап. Баланың өмір сүруге, жеке басының бостандығына, қадір-қасиетіне және жеке өміріне қол сұғылмауға құқығы

1. Әрбір баланың өмір сүруге, жеке басының бостандығына, қадір-қасиетіне және жеке өміріне қол сұғылмауға құқығы бар.
2. Мемлекет баланың жеке басына ешкімнің тиіспеуін қамтамасыз етеді, оны тәнін және (немесе) жанын жәбірлеуден, адамдық қадір-қасиетін қатыгездікпен, дөрекілікпен қорлаудан, кемсітуден, жыныстық қатынас сипатындағы әрекеттерден, баланы қылмыстық іс-әрекетке және қоғамға жат әрекеттер жасауға тартудан, және оны адам мен азаматтың Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген құқықтары мен бостандығына қысым жасаудың өзге де түрлерінен қорғауды жүзеге асырады.

11-бап. Баланың сөз және ар-ождан бостандығына, ақпаратқа, қоғамдық өмірге араласуға құқығы

1. Әрбір баланың сөз бостандығына және өз пікірін айтуға, ар-ождан бостандығына, өзінің қоғамдық белсенділігін дамытуға, жасына сәйкес ақпарат алуға және оны таратуға,

қоғамдық бірлестіктерге, сондай-ақ басқа да коммерциялық емес ұйымдардың нысандарына және Қазақстан Республикасының заңдарымен рұқсат етілген бейбіт жиналыстарға өз еркімен қатысуға құқығы бар.

2. Мемлекеттік органдар балалардың жеке адами тұлғасын, олардың шығармашылық бейімділігін, әлеуметтік белсенділігін, ғылыми, техникалық және көркем шығармашылығын дамытуды, олардың интеллектуалдық меншігін қорғауды, балалардың өмірі мен денсаулығын сақтауды, қоршаған табиғи ортаны, тарих пен мәдениет ескерткіштерін қорғауды өзіне мақсат тұтатын, қайырымдылықты жүзеге асыратын, мәдени және спорттық өмірге қатысуға тартатын, демалысты ұйымдастыратын қоғамдық ұйымдарға жәрдемдеседі.

Ескерту. 11-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 16.11.2015 № 403-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

12-бап. Баланың қажетті тұрмыс деңгейіне құқығы

1. Әрбір баланың дене бітімінің, психикасы мен жан дүниесінің толымды дамуы үшін қажетті тұрмыс деңгейі мен жағдайы болуға құқығы бар.

2. Мемлекет бұл жағдайлардың жасалуын әлеуметтік және экономикалық шаралар жүйесі арқылы қамтамасыз етеді.

13-бап. Баланың мүліктік құқықтары

1. Әрбір баланың заңмен белгіленген тәртіппен және мөлшерде өз ата-анасынан және отбасының басқа да мүшелерінен қаражат алуға құқығы бар. Балаға алименттер, жәрдемақылар және басқа да әлеуметтік төлемдер ретіндегі тиесілі сомалар ата-анасының (олардың орнындағы адамдардың) билік етуіне келіп түседі және олар баланы күтіп-бағуға, оған білім беруге және оны тәрбиелеуге жұмсалады.

2. Әрбір баланың заңдарда белгіленген тәртіппен өз бетінше немесе өзінің заңды өкілдері арқылы мәмілелер жасауға, банктерде салымы болуға және жалақысына, стипендиясына немесе өзге де кірістеріне және интеллектуалдық меншік құқығы объектілеріне билік етуге, өзге де мүліктік құқықтарды иемденіп алуға және оларды жүзеге асыруға құқығы бар.

Ата-аналар немесе заңды өкілдер баланың жәрдемақысын немесе материалдық көмек ретінде мемлекет бөлген ақшалай қаражатты баланың атына банкке салуға құқылы.

3. Әрбір баланың өзі тапқан табысқа, өзі сыйға немесе мұра ретінде алған мүлікке, сондай-ақ баланың қаражатына сатып алынған басқа да кез келген мүлікке меншік құқығы бар.

Өз еңбегімен табыс табатын бала, егер ол ата-анасымен бірге тұратын болса, отбасын асырауға жұмсалатын шығындарды бөлісуге қатысуға құқылы.

Баланың өзіне меншік құқығымен тиесілі мүлікке билік ету құқығы Қазақстан Республикасының азаматтық заңдарымен айқындалады.

14-бап. Баланың тұрғын үйге құқығы

1. Әрбір баланың Қазақстан Республикасының тұрғын үй заңнамасына сәйкес тұрғын үйге құқығы бар.

2. Білім беру ұйымдарындағы, медициналық және басқа да ұйымдардағы, оның ішінде қоғамнан уақытша оқшаулауды қамтамасыз ететін ұйымдардағы, қорғаншылықтағы немесе қамқоршылықтағы, патронаттық тәрбиедегі жетім бала, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған бала тұрғын үйге меншік құқығын немесе тұрғын үйді пайдалану құқығын сақтайды, ал құқығы болмаған жағдайда олардың Қазақстан Республикасының тұрғын үй заңнамасына сәйкес тұрғын үй алуға құқығы бар.

Мемлекеттік тұрғын үй қорынан берілген тұрғын үй немесе жеке тұрғын үй қорынан жергілікті атқарушы орган жалдаған тұрғын үй жетім балаларда, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларда олар білім беру ұйымдарында, медициналық және басқа да ұйымдарда, оның ішінде қоғамнан уақытша оқшаулауды қамтамасыз ететін ұйымдарда,

қорғаншылықта немесе қамқоршылықта, патронаттық тәрбиеде болған кезеңде олар кәмелетке толғанға дейін сақталады.

3. Ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды, оның ішінде жетім балаларды оларға басқа тұрғын үй берілмейінше, тұрып жатқан тұрғын үйінен шығаруға болмайды.

4. Осы баптың 2-тармағында аталған балалардың тұрғын үйге меншік құқығын немесе тұрғын үйді пайдалану құқығын сақтауды жергілікті атқарушы органдар қамтамасыз етеді.

5. Он төрт жасқа толмаған жетім баланың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған баланың тұрғын үйін иеліктен шығару, оның ішінде айырбастау немесе сыйға тарту бойынша мәмілелер жасауға немесе олардың атынан кепілгерлік шартын, тұрғын үйді өтеусіз пайдалануға тапсыру немесе кепілге қою бойынша мәмілелер, заң жүзінде, өсиет бойынша оларға тиесілі мұрагерлік құқықтардан бас тартуына, олардың тұрғын үйін бөлуге немесе одан үлес бөліп алуға әкеп соқтыратын мәмілелер жасасуға жол берілмейді.

Ескерту. 14-бап жаңа редакцияда - ҚР 04.07.2013 № 126-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

14-1-бап. Жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың тұрғын үйін сақтауды қамтамасыз ету

1. Жергілікті атқарушы органдар:

1) жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың тұрғын үйін есепке алуды жүргізеді және оның сақталуын бақылауды жүзеге асырады;

2) жетім балалар, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар қорғаншылыққа немесе қамқоршылыққа, патронаттық тәрбиелеуге, білім беру ұйымдарына, медициналық және басқа да ұйымдарға орналастырылғанға дейін олардың тұрғын үйін сақтауды қамтамасыз етеді;

3) жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың тұрғын үйіне қорғаншылық белгілейді.

2. Баланың заңды өкілдері жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың тұрғын үйін сақтауды қамтамасыз етеді.

Баланың заңды өкілдері қорғаншылық немесе қамқоршылық жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын органның келісімімен, жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың тұрғын үйін Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітетін үлгі шарт негізінде жалдауға (қосымша жалдауға) бере алады.

Тұрғын үйді жалдау (жалға алу) шарты бойынша алынған ақша жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың банктік шотына есептелуге жатады.

Жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың тұрғын үйін сақтау қағидаларын Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітеді.

Жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың тұрғын үйін сақтау қағидалары:

1) жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың тұрғын үйін есепке алу;

2) жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың тұрғын үйіне қорғаншылық белгілеу;

3) жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың тұрғын үйін жалдауға (жалға) тапсыру;

4) баланың заңды өкілдерінің жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың тұрғын үйін сақтау жөніндегі міндеттерді орындауын бақылауды жүзеге асыру тәртібін қамтиды.

3. Жергілікті атқарушы органдардың лауазымды адамдары және баланың заңды өкілдері жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың тұрғын үйін сақтау жөніндегі міндеттерді орындамағаны үшін Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жауаптылықта болады.

Ескерту. Заң 14-1-баппен толықтырылды - ҚР 04.07.2013 № 126-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

15-бап. Баланың білім алуға құқығы

1. Әрбір баланың білім алуға құқығы бар және Қазақстан Республикасының білім туралы заңдарына сәйкес оған тегін бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім және конкурстық негізде тегін техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі және жоғары білім алуға кепілдік беріледі.

2. Тегін жалпы орта білім немесе техникалық және кәсіптік білім алғанға дейін баланы мемлекеттік білім беру мекемесінен шығару, шығарудың жалпы тәртібін сақтаумен қатар тек қорғаншы және қамқоршы органдарды хабардар ете отырып қана жүргізілуі мүмкін.

3. Арнаулы педагогикалық тәрбиені қажет ететін кемтар балаларға мемлекеттік бюджеттен белгіленген стандарттар деңгейінде олардың білім алуына кепілдік беретін қосымша қаражат береді.

4. Мемлекет балалардың білім алу кезеңінде әлеуметтік қорғауды қажет ететіндерінің күтіп-бағу шығынын толық немесе ішінара көтереді. Олардың білім алу кезеңінде әлеуметтік көмектің мөлшерлері мен көздерін Қазақстан Республикасының Үкіметі белгілейді.

Ескерту. 15-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2007.07.27 № 320 (қолданысқа енгізілу тәртібін 2-баптан қараңыз) Заңымен.

16-бап. Баланың еңбек бостандығына құқығы

1. Әрбір баланың еңбек бостандығына, қызмет және кәсіп түрлерін еркін таңдауға құқығы бар.

2. Балалар он төрт жастан бастап, ата-аналарының рұқсатымен оқудан бос кезінде денсаулығына және өсіп-жетілуіне оңтайлы, баланың дене бітіміне, имандылығына және психикалық жай-күйіне зиян келтірмейтін қоғамдық пайдалы еңбекке қатысуға, сондай-ақ мамандық алуға құқығы бар. Бұл құқықты халықты еңбекпен қамту қызметі мен жергілікті мемлекеттік басқару органдары қамтамасыз етеді.

3. Он сегіз жасқа толмаған қызметкерлермен еңбек шартын жасасу және оны бұзу тәртібі және олардың еңбегін реттеудің басқа да ерекшеліктері Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасында белгіленеді.

4. Баланы оның денсаулығына қауіп төндіруі немесе білім алуына кедергі келтіруі не оның денсаулығына және дене бітімі, ақыл-ойы, рухани, моральдық және әлеуметтік жағынан дамуына нұқсан келтіруі мүмкін кез келген жұмысты орындауға қабылдауға немесе тартуға тыйым салынады.

Ескерту. 16-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2007.05.15 № 253, 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңдарымен.

16-1-бап. Баланың экономикалық қанаудан қорғалу құқығы

Әрбір баланың экономикалық қанаудан қорғалуға құқығы бар.

Ескерту. Заң 16-1-баппен толықтырылды - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

17-бап. Баланың мемлекеттік көмекке құқығы

1. Мемлекеттік көмек оны алуға құқығы бар әрбір балаға тағайындалады. Мемлекеттік көмектің мөлшері және оны көрсетудің шарты мен тәртібі Қазақстан Республикасының заңдарымен белгіленеді.

2. Ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар, оның ішінде жетім балалар Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес толық мемлекеттік қамсыздандырылуда болады.

3. Мемлекеттік органдар ата-анасының қамқорлығынсыз қалған әрбір балаға, қорғаншылық немесе қамқоршылық нысанына қарамастан, бірдей материалдық және өзге де жағдайларды қамтамасыз етеді.

18-бап. Мемлекеттік ең төменгі әлеуметтік стандарттарды белгілеу

1. Балалардың мүддесін көздейтін мемлекеттік саясат мемлекеттік ең төменгі әлеуметтік стандарттар негізінде жүзеге асырылады.

2. Мемлекеттік ең төменгі әлеуметтік стандарттар әлеуметтік қызмет көрсетулер бойынша белгіленген ең төменгі көлемде мыналарды:

1) мемлекеттік білім беру тапсырысына сәйкес кепілдік берілген, жалпыға бірдей қолжетімді тегін бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім мен конкурстық негізде тегін техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі және жоғары білім беруді;

2) балаларға тегін медициналық қызмет көрсетуді, оларды тамақтандырудың ең төменгі нормаларына сәйкес тамақтандыруды қамтамасыз етуді;

3) он бес жасқа толған балалардың кәсіби бағдарлау, қызмет саласын таңдау, жұмысқа орналасу, еңбегінің қорғалу, еңбегіне ақы төлену құқығын Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен кепілді қамтамасыз етуді;

4) балаларға әлеуметтік қызмет көрсету, оларды әлеуметтік қорғау, соның ішінде туылуы мен тәрбиеленуіне байланысты, балалары бар азаматтарға мемлекеттік жәрдемақы төлеу жолымен кепілді материалдық қолдауды қамтамасыз ету, сондай-ақ өмірлік қиын ахуалға тап болған балаларды әлеуметтік бейімдеу және әлеуметтік оңалту жөніндегі шараларды;

5) Қазақстан Республикасының тұрғын үй заңдарына сәйкес тұрғын үйге құқығын қамтамасыз етуді;

6) балаларды сауықтыру мен олардың демалысын ұйымдастыруды, соның ішінде төтенше жағдайларда, сондай-ақ экологиялық жағынан қолайсыз және Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен сондай деп танылған аумақтарда тұратын балаларды сауықтыруды ұйымдастыруды;

7) білікті заң көмегін көрсетуді қамтиды.

3. Мемлекеттік ең төменгі әлеуметтік стандарттар олардың өмір сүру жағдайларындағы аймақтық айырмашылықтар ескеріле отырып айқындалады. Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жергілікті мемлекеттік басқарудың органдары қосымша әлеуметтік стандарттар белгілей алады.

4. Тиісті білім беру ұйымдарындағы, арнаулы оқу-тәрбие ұйымдарындағы, денсаулық сақтау, әлеуметтік қызмет көрсету ұйымдарындағы немесе өзге де мекемелер мен ұйымдардағы балалардың өздеріне ұсынылған қызмет көрсетулердің мемлекеттік ең төменгі әлеуметтік стандарттарға сәйкестігін мезгіл-мезгіл бағалап отыруға құқығы бар.

Ескерту. 18-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2007.07.27 № 320 (қолданысқа енгізілу тәртібін 2-баптан қараңыз) Заңымен.

19-бап. Баланың дем алуға және бос уақытын пайдалануға құқығы

1. Әрбір бала өзінің жасына, денсаулығына және қажеттеріне қарай демалуға және бос уақытын пайдалануға құқылы.

2. Ата-анасы немесе олардың орнындағы адамдар өздерінің қабілеттері мен мүмкіндіктеріне сәйкес баланың күтілуі мен жан-жақты дамуына қажетті өмірлік жағдайларды қамтамасыз етеді.

3. Мемлекеттік органдар Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес балалардың сауықтыру, спорт, шығармашылық және бос уақытын пайдаланатын өзге де ұйымдарын, лагерьлер мен санаторийлерді құрады және оларды қолдап отырады.

4. Мемлекет балалардың демалуға, сауығуға және бос уақытын пайдалануға құқығын қамтамасыз ету жөніндегі іс-шараларды жүзеге асырады.

5. Балалардың сауықтыру, спорт, шығармашылық және бос уақытты өткізетін өзге де ұйымдарында, лагерьлері мен санаторийлерінде құдайға құлшылық етуді, діни жораларды, рәсімдерді және (немесе) жиналыстарды өткізуге, сондай-ақ діни ілімдерді таратуға бағытталған іс-әрекеттерге жол берілмейді.

Ескерту. 19-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2011.10.11 № 484-IV (қолданысқа енгізілу тәртібін 2-баптан қараңыз) Заңдарымен.

20-бап. Баланың міндеттері

Әрбір бала Қазақстан Республикасының Конституциясын және заңдарын сақтауға, басқа адамдардың құқықтарын, бостандығын, ар-ожданы мен қадір-қасиетін, Республиканың мемлекеттік нышандарын құрметтеуге, еңбекке жарамсыз ата-анасына қамқорлық жасауға, тарихи және мәдени мұралардың сақталуына қам-қарекет жасауға, тарих және мәдениет ескерткіштерін сақтауға, табиғатты сақтауға және табиғи байлықтарға ұқыпты қарауға міндетті.

4-тарау. БАЛА ЖӘНЕ ОТБАСЫ

21-бап. Баланың отбасында өмір сүру және тәрбиелену құқығы

Баланың мүдделеріне қайшы келетін жағдайларды қоспағанда, әрбір баланың отбасында өмір сүруге және тәрбиеленуге құқығы, өзінің ата-анасын және басқа да жақын туыстарын білуге құқығы, олардың қамқорлығы мен тәрбиесін алуға құқығы бар.

Ескерту. 21-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

22-бап. Баланың отбасындағы құқықтары

Әрбір бала отбасында Қазақстан Республикасының Конституциясында, осы Заңда және Қазақстан Республикасының басқа да заңдарында белгіленген жеке мүліктік емес және мүліктік құқықтарға ие.

Ескерту. 22-бап жаңа редакцияда - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

23-бап. Бала тәрбиелеп отырған отбасыларына мемлекеттік қолдау

Мемлекет бала тәрбиелеп отырған отбасыларына Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен әлеуметтік көмек беру арқылы қолдау көрсетеді.

Ескерту. 23-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

24-бап. Ата-анасының баланы тәрбиелеу, күтіп-бағу және асырау жөніндегі міндеті

1. Ата-анасы немесе басқа да заңды өкілдері өздерінің қабілеті мен қаржы мүмкіндіктері шегінде баланың жан-жақты дамуы үшін қажетті жағдай жасауға міндетті.

2. Ата-анасы баланы тәрбиелеуге, оны күтіп-бағуды жүзеге асыруға, материалдық жағынан қолдап, оның әл-ауқатына қамқорлық жасауға, тұрғын үймен қамтамасыз етуге міндетті.

25-бап. Баланың ата-анасымен бірге тұру құқығы

1. Баланың өз ата-анасымен немесе басқа да заңды өкілдерімен бірге тұруға құқығы бар.

2. Баланың, ата-анасының немесе заңды өкілдерінің ықтиярынсыз баланы ата-анасынан немесе заңды өкілдерінен айыруға тыйым салынады. Оларды айыру туралы шешімді ерекше жағдайларда және баланы қорғау мақсатында қандай дәрежеде қажет болуына қарай сот қана қабылдайды.

3. Ата-анасы бір-бірінен бөлек тұрған жағдайда баланың тұратын жері ата-анасының келісімімен, ал ол болмаған жағдайда, ата-аналар арасындағы дау сот арқылы шешіледі. Бұл орайда сот бала ата-анасының жеке қасиеттері мен жағдайларын, сондай-ақ баланың мүдделері мен пікірін ескереді.

26-бап. Баланың өзінен бөлек тұратын ата-анасымен қарым-қатынас жасау құқығы

1. Баланың өмірі мен денсаулығына қатер төндіретін жағдайлардың болуын қоспағанда, баланың өзінен бөлек тұратын ата-анасы туралы ақпарат алуға, олармен кездесіп, араласып тұруға құқығы бар.

2. Бала құқығын шектеуге байланысты туындаған, осы бапта көзделген даулар сот тәртібімен шешіледі.

5-тарау. АТА-АНАСЫНЫҢ ҚАМҚОРЛЫҒЫНСЫЗ ҚАЛҒАН БАЛАНЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ

РҚАО-ның ескертпесі!

27-бап жаңа редакцияда көзделген - ҚР 09.04.2016 № 501-V Заңымен (01.01.2017 бастап қолданысқа енгізіледі).

27-бап. Қорғаншылық, қамқоршылық және патронат

1. Ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаға оның мүліктік және мүліктік емес жеке құқықтарын қорғау үшін Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес қорғаншылық, қамқоршылық немесе патронат белгіленеді.

2. Қорғаншылық он төрт жасқа толмаған балаларға белгіленеді, ал қамқоршылық он төрт жастан он сегіз жасқа дейінгі кәмелетке толмағандарға белгіленеді.

3. Жергілікті атқарушы органдар қорғаншылық және қамқоршылық органдары болып табылады.

4. Ата-анасының қамқорлығынсыз қалған, соның ішінде тәрбиелеуші, емдеуші немесе басқа мекемедегі балаға Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес патронат белгіленуі мүмкін.

5. Аға-інілері және апа-сіңлілері бар балаға қорғаншылық немесе қамқоршылық белгіленген жағдайда, олардың бірге тұруы үшін жағдай жасалады.

Ескерту. 27-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

28-бап. Бала асырап алу

Отбасында өсіріп-жетілдіру мен тәрбиелеу үшін жағдайлар жасау мақсатында ата-анасының қамқорлығынсыз қалған бала Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен асырап алуға берілуі мүмкін.

28-1-бап. Бала қонақтайтын отбасы

Барлық үлгідегі (білім беру, медициналық және басқа да) ұйымдардағы жетім балалар және ата-аналарының қамқорлығынсыз қалған балалар білім беру процесіне байланысты емес кезеңдерде (каникулдар, демалыс және мереке күндері) бала қонақтайтын отбасыларға берілуі мүмкін.

Ескерту. 5-тарау 28-1-баппен толықтырылды - ҚР 09.04.2016 № 501-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

29-бап. Баланы тәрбиелейтін, емдейтін және сол сияқты өзге де мекемелерде күтіп-бағу мен тәрбиелеу

1. Ата-анасының қамқорлығынсыз қалған бала, оны отбасында тәрбиелеуге беруге мүмкіндік болмаған жағдайда, тәрбиелейтін, емдейтін немесе сол сияқты өзге де балалар мекемелеріне орналастырылуға тиіс.

2. Балаға тиесін алимент, жәрдемақы және басқа әлеуметтік төлемдер оның банк шотына аударылады және Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен төленеді.

3. Ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған тәрбиелейтін, емдейтін және сол сияқты өзге де мекемелердегі балаға отбасылық тәрбиеге жақындатылған жағдай жасалады. Баланың күтіп-бағуды пайдалануға, тәрбие, білім алуға, жан-жақты дамуға, ар-ожданы мен қадір-қасиетінің құрметтелуіне, өз мүдделерінің қамтамасыз етілуіне, ана тілінің, мәдениетінің, ұлттық әдет-ғұрпы мен дәстүрінің сақталуына құқығы бар.

4. Ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар тәрбиеленетін, емделетін және сол сияқты өзге де мекемелердің аталған мекемелердегі балаларға қатысты педагогикаға жат немесе азғындық әрекеттер жасаған қызметкерлері Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жауаптылықта болады.

5. Ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған тәрбиелейтін, емдейтін және соған ұқсас басқа да мекемелердегі баланың құқықтары мен мүдделерін қорғауды, оның жұмысқа орналасуына жәрдемдесуді жергілікті атқарушы органдар жүзеге асырады. Ата-анасынан кәмелеттік жасқа толғанға дейін айрылған жетім балаларға және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға Қазақстан Республикасының тұрғын үй заңдарына сәйкес пайдалануға мемлекеттік тұрғын үй қорынан тұрғын үй беріледі.

Ескерту. 29-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2009.07.11. № 185-IV (қолданысқа енгізілу тәртібін 2-баптан қараңыз), 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңдарымен.

30-бап. Баланың құқықтарын қорғау жөніндегі функцияны жүзеге асыратын ұйымдар

1. Балалар үйлеріне туғаннан бастап үш жасқа дейінгі жетім балалар және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар қабылданады. Балаларды Балалар үйінде уақытша күтіп-бағу үшін арнаулы бөлімше ашылады.

Мамандандырылған Балалар үйлеріне туғаннан бастап төрт жасқа дейінгі, психикасының және дене бітімінің дамуында кемістігі бар балалар қабылданады.

Арнаулы білім беру ұйымдарына он бір жастан бастап он сегіз жасқа дейінгі, мінез-құлқы ауытқымалы балалар орналастырылады.

Интернаттық ұйымдарға үш жастан бастап он сегіз жасқа дейінгі жетім балалар және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар қабылданады.

Жалпы үлгідегі жалпы білім беретін мектеп-интернатқа жетім балалар, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар, сондай-ақ күн көрісі төмен және көп балалы отбасылардың алты жастан бастап он сегіз жасқа дейінгі, осы үлгідегі ұйымдарда күтіп-бағылуға қайшы келетін медициналық көрсеткіштері жоқ балалар қабылданады. Интернаттық ұйымдар кәмелетке толмағандарға тұратын орын бере отырып, тәрбиелеуге, білім беруге және күтіп-бағуға мемлекеттік кепілдікті қамтамасыз етеді.

Ақыл-есі кем балаларға арналған интернат-үйлерге төрт жастан бастап он сегіз жасқа дейінгі, күтіп-бағуды, медициналық, тұрмыстық қызмет көрсетуді және әлеуметтік-еңбекке бейімделуді қажет ететін балалар қабылданады.

Отбасы үлгісіндегі балалар ауылдарына он сегіз жасқа дейінгі жетім балалар және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар қабылданады. Балаларды отбасы үлгісіндегі балалар ауылдарына қабылдаудың және оларды күтіп-бағу жағдайының тәртібі Қазақстан Республикасының отбасы үлгісіндегі балалар ауылы және жасөспірімдер үйлері туралы заңнамасымен айқындалады.

Балалар ауылы, балалар үйі, жетім балалар мен ата-ана қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған мектеп-интернат әкімшілігінің шешімі негізінде Жасөспірімдер үйінде, психоневрологиялық аурулары бар адамдарды қоспағанда, он алты жастан жиырма үш жасқа дейінгі балалар ауылдарының тәрбиеленушілері және балалар үйлерінің, жетім балалар мен ата-ана қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған мектеп-интернаттардың түлектері әлеуметтік бейімделуден өте алады.

Жергілікті атқарушы органдардың шешімі негізінде дербес заңды тұлға ретінде жұмыс істейтін Жасөспірімдер үйінде, психоневрологиялық аурулары бар адамдарды қоспағанда, он

алты жастан жиырма үш жасқа дейінгі балалар ауылдарының тәрбиеленушілері және балалар үйлерінің, жетім балалар мен ата-ана қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған мектеп-интернаттардың түлектері әлеуметтік бейімделуден өте алады.

Кәмелетке толмағандарды бейімдеу орталықтарына қадағалаусыз және қараусыз қалған үш жастан бастап он сегіз жасқа дейінгі балалар олардың ата-аналарын немесе басқа заңды өкілдерін анықтау үшін қабылданады.

Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы" Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес құрылған көмек көрсету жөніндегі ұйымдарға әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қарау салдарынан өмірлік қиын жағдайда жүрген балалар қабылданады.

2. Баланың құқықтарын қорғау жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын ұйымдарға балаларды қабылдау және оларды күтіп-бағу талаптары, осы Заңмен белгіленбеген бөлігінде, Қазақстан Республикасының Үкіметі уәкілеттік берген орган бекіткен осы ұйымдар туралы ережемен айқындалады.

3. Баланың құқықтарын қорғау жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын ұйымдардың тауарлар мен көрсетілетін қызметтерді сатып алуына байланысты құқықтық қатынастарға Қазақстан Республикасының мемлекеттік сатып алу туралы заңнамасы қолданылмайды.

Баланың құқықтарын қорғау жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын ұйымдардың тауарлары мен көрсетілетін қызметтерін сатып алу қағидаларын Қазақстан Республикасының балалардың құқықтарын қорғау саласындағы уәкілетті органы айқындайды.

Ескерту. 30-бапқа өзгерістер енгізілді - ҚР 2010.12.29 № 372-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі), 2011.12.26 № 517-IV (алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі); 18.02.2014 № 175-V (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі); 04.12.2015 № 435-V (01.01.2016 бастап қолданысқа енгізіледі); 09.04.2016 № 501-V (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңдарымен.

6-тарау. МҮГЕДЕК БАЛАНЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ

31-бап. Мүгедек баланың толымды өмірге құқықтары

1. Мүгедек баланың қоғам өміріне белсене араласуына ықпал ететін өз қадір-қасиетін қамтамасыз ету жағдайындағы толымды өмірге дені сау балалармен бірдей құқығы бар.

2. Мүгедек бала өзінің дене бітіміне, ақыл-ес қабілетіне және тілегіне сай білім алуға, қызмет түрі мен кәсіпті таңдауға, шығармашылық және қоғамдық қызметтерге қатысуға құқылы.

3. Ақыл-есінің немесе дене бітімінің дамуында кемістігі бар балаларды қоса алғанда, мүгедек балалар мамандандырылған балалар ұйымдарында медициналық-әлеуметтік көмек алуға құқылы.

32-бап. Мүгедек баланы жұмыспен қамту саласындағы мемлекеттік кепілдіктер

1. Мемлекеттік органдар және жергілікті өзін-өзі басқару органдары мүгедек баланың денсаулық жағдайын, қажеттері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, оны оқыту, кәсіптік даярлау, лайықты жұмыс тауып беру және жұмысқа орналастыру үшін қажетті жағдайлар жасауға міндетті.

2. Мүгедек балалардың жұмысқа орналасуын қамтамасыз ету, оларды кәсіби даярлау мен қайта даярлауды ұйымдастыру жөніндегі қызметті жеке жүзеге асыратын және заңды тұлғалар үшін Қазақстан Республикасының заңдарымен жеңілдіктер белгіленуі мүмкін.

33-бап. Мүгедек балаларға мемлекеттік көмек

1. Мемлекет мүгедек балаларды қолдауға бағытталған медициналық, құқықтық, әлеуметтік-экономикалық шаралар кешенін жүзеге асырады.

2. Мүгедек балаларға көрсетілетін мемлекеттік көмек Қазақстан Республикасының заңдарымен белгіленеді.

3. Мүгедек балаларды тәрбиелеуші және оларды күтіп-бағуды жүзеге асырушы ата-аналардың және басқа да заңды өкілдердің мемлекеттік көмек алуға құқығы бар.

7-тарау. БАЛА ЖӘНЕ ҚОҒАМ

34-бап. Ұлттық және әлемдік мәдениетке баулу

1. Мемлекет балалардың Қазақстан халқының тарихымен, дәстүрлерімен, рухани қазыналарымен және әлемдік мәдениет жетістіктерімен танысуына мүмкіндік жасайды.

2. Мемлекет балалардың шығармашылық және ғылыми қабілетін дамыту үшін ұйымдар құруды, кино және бейнефильмдер, теледидар және радио хабарларын шығаруды, балаларға арналған газеттер, журналдар, кітаптар басып шығаруды көтермелейді, Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен оларға қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

3. Порнографияны, қатыгездік пен зорлық-зомбылықты дәріптейтін, адамның қадір-қасиетін қорлайтын, балаларға зиянды әсер ететін және құқық бұзушылыққа ықпал ететін бұқаралық ақпарат құралдарын, әдебиетті, ойын-сауық және басқа іс-шараларды пайдалану заң бойынша қудаланады.

35-бап. Бала және дін

1. Мемлекет баланың ата-анасының немесе олардың орнындағы адамдардың діни дүниетанымына негізделген тәрбиеге араласпауға, білім беру, тәрбиелеу, емдеу ұйымдарының және өзге де сол сияқты мекемелердің шегінен тыс жерлерде баланың қатысуымен діни жоралардың жасалуына, аталған әрекеттер баланың өмірі мен денсаулығына қатер төндіретін, оның құқығын бұзатын және жауапкершілігін шектейтін жағдайларды қоспағанда, кепілдік береді.

2. Кәмелеттік жасқа толмаған балаларға қатысты діни жоралар ата-анасының немесе олардың орнындағы адамдардың келісімімен жасалады. Балаларды дінге тарту жөніндегі мәжбүрлеу шараларына жол берілмейді.

36-бап. Баланы әлеуметтік ортаның теріс ықпалынан қорғау

1. Мемлекеттік органдар, жеке және заңды тұлғалар баланы оның денсаулығына, имандылық жағынан және рухани дамуына зиян келтіретін әлеуметтік ортаның, ақпараттың, насихат пен үгіттің теріс ықпалынан қорғауға міндетті.

2. Салауатты өмір салтын насихаттау мен балаға құқықтық білім беруді мемлекет өз саясатының басым бағыттарының бірі деп таниды.

3. Қылмыстық құқық бұзушылықтың, зорлық-зомбылықтың немесе өзге де заңсыз әрекеттің салдарынан тән немесе жан жарақатын алған балаға денсаулығын қалпына келтіру және әлеуметтік бейімделу үшін қажетті көмек көрсетілуге тиіс.

4. Баланың заңды өкілдерінің ертіп жүруінсіз түнгі уақытта (сағат 22-ден таңғы 6-ға дейін) ойын-сауық мекемелерінде болуына, сол сияқты онда жіберілуіне тыйым салынады.

5. Заңды өкілдері еріп жүрмеген баланың тұрғын жайынан тыс жерлерде сағат 23-тен таңғы 6-ға дейін болуына тыйым салынады.

Ескерту. 36-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2009.07.10 № 176-IV, 2010.12.29 № 372-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі), 03.07.2014 № 227-V (01.01.2015 бастап қолданысқа енгізіледі) Заңдарымен.

37-бап. Баланы алкогольді өнімдер мен темекі бұйымдарының зиянды әсерінен қорғау

1. Баланың ата-анасы, басқа да заңды өкілдері, мемлекеттік органдар, сондай-ақ баланы тәрбиелеу мен оған білім беру функциясын жүзеге асыратын ұйымдар салауатты өмір салтын және алкогольді өнімдер мен темекі бұйымдарының зиянды екенін насихаттауға міндетті.

2. Балаға алкоголь өнімін, темекіні және темекі бұйымдарын сатуға тыйым салынады.

3. Алкогольді өнімдер мен темекі бұйымдарын өндіруде немесе сатуда бала еңбегін пайдалануға тыйым салынады.

4. Балалар тауарларын сататын сауда ұйымдарында және мәдениет мекемелерінде, сондай-ақ балаларға арналған іс-шараларды жүргізу кезінде шылым шегуге, темекі бұйымдарын сатуға тыйым салынады.

5. Денсаулық сақтау, білім беру ұйымдарының, дене шынықтыру-сауықтыру, спорттық және спорттық-техникалық құрылыстардың, мәдени-демалыс ұйымдарының ғимараттарында және аумақтарында алкоголь өнімін сақтауға және өткізуге тыйым салынады.

Ескерту. 37-бапқа өзгеріс енгізілді - 18.06.2014 № 210-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік жиырма бір күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

38-бап. Баланы есірткі, психотроптық заттардан, сол тектестерден, күшті әсер ететін немесе улы заттардан қорғау

1. Бала есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді, күшті әсер ететін немесе улы заттарды тұтынудан, оларды дайындаудан, сатудан немесе өзге де таратудан қорғалуға тиіс.

2. Баланы есірткі, психотроптық заттарды, сол тектестерді тұтынуға тартқаны үшін Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылық шаралары қолданылады.

Ескерту. 38-бап жаңа редакцияда - ҚР 03.07.2014 № 227-V Заңымен (01.01.2015 бастап қолданысқа енгізіледі).

39-бап. Баланы оның денсаулығына, имандылық және рухани жағынан дамуына зиян келтіретін ақпараттан қорғау

Ескерту. 39-баптың тақырыбы жаңа редакцияда - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

1. Балаларға арнап нәсілдік, ұлттық, әлеуметтік және діни өшпенділікті өршітуге бағытталған, тектік-топтық ерекшелікті, соғысты насихаттайтын, конституциялық құрылысты күштеп өзгертуге және Қазақстан Республикасының аумақтық тұтастығын бұзуға шақыратын үндеулері, порнографиясы бар немесе баланың рухани және имандылық жағынан дамуына өзгеше зиян келтіретін ойыншықтарды, кинофильмдерді, дыбыс- және бейнежазбаларды көрсетуді, сатуды, сыйға тартуды, көбейтуді және прокатқа беруді жүзеге асыруға, әдебиеттерді, газеттерді, журналдарды және басқа бұқаралық ақпарат құралдарын таратуға тыйым салынады.

Ескерту. 39-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

2. Осы баптың 1-тармағында аталған әрекеттердің жасалғаны үшін Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылық шаралары қолданылады.

40-бап. Баланы жезөкшеліктен қорғау

Баланы жезөкшелікпен айналысуға тарту Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жауаптылыққа әкеп соғады.

Ескерту. 40-бап жаңа редакцияда - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

40-1-бап. Баланы оның денсаулығына, имандылық және рухани жағынан дамуына зиян келтіретін өнімдер айналымына тарту іс-әрекеттерінен қорғау

Баланы порнографиялық сипаттағы, сондай-ақ эротикалық мазмұндағы баспа басылымдарын, кино немесе бейнематериалдарды, бейнелерді, өзге де заттарды не материалдарды дайындауға, жарнамалауға, көпшілік алдында көрсетуге немесе таратуға тарту, сол сияқты оларды балаға сату Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жауаптылыққа әкеп соғады.

Ескерту. Заң 40-1-баппен толықтырылды - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

41-бап. Баланы соғыс қимылдарына қатыстыруға тыйым салу

Баланы соғыс қимылдарына, қарулы жанжалдарға тартуға, балалардың әскерилендірілген құрамаларын құруға тыйым салынады.

41-1-бап. Баланы заңсыз алып кетуден қорғау

Қазақстан Республикасы, орындалу мақсаттарына, нысандары мен әдістеріне қарамастан, балаларды заңсыз алып кетудің, ұрлап әкетудің, олармен сауда жасаудың алдын алу және жолын кесу, сондай-ақ оларды тұрақты тұратын еліне қайтару жөнінде шаралар қабылдайды.

Ескерту. Заң 41-1-баппен толықтырылды - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

8-тарау. БАЛАНЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ЖӘНЕ ЗАҢМЕН ҚОРҒАЛАТЫН МҮДДЕЛЕРІН ҚОРҒАУ

42-бап. Баланы заңсыз алып кетуден қорғау

Ескерту. 42-бап алынып тасталды - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

43-бап. Баланың заңды өкілдері

1. Баланың заңды өкілдері барлық мемлекеттік органдар мен ұйымдарда, оның ішінде соттарда кез келген тұлғамен қарым-қатынаста, арнайы өкілеттісіз баланың (немесе баланы асырап алуы) туралы куәлігі, ата-аналарының паспорты, қорғаншының жеке басының куәлігі негізінде балаларға өкілдік етуді және олардың құқықтарын және заңмен қорғалатын мүдделерін қорғауды жүзеге асырады.

2. Қазақстан Республикасының заңдарында кәмелетке толмағандардың дербес азаматтық, неке-отбасылық, еңбек және өзге де құқықтық қатынастарға түсу және өз құқықтары мен мүдделерін қорғау құқығы көзделген жағдайларды қоспағанда, он төрттен он сегіз жасқа дейінгі кәмелетке толмағандардың құқықтарын және заңмен қорғалатын мүдделерін олардың заңды өкілдері қорғайды.

3. Тәрбиелеу, емдеу ұйымдарындағы, халықты әлеуметтік қорғау ұйымдарындағы балаларға өкілдік ету мен олардың мүдделерін қорғауды осы ұйымдар Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жүзеге асырады.

4. Ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаға өкілдік ету мен оның құқықтарын және заңмен қорғалатын мүдделерін қорғау уақытша, баланы отбасына немесе балалардың құқықтарын қорғау жөніндегі функцияны жүзеге асырушы ұйымға орналастырғанға дейін қорғаншылық, және қамқоршылық органына жүктеледі.

44-бап. Мемлекеттік органдар және баланың құқықтарын қорғау

Балалардың құқықтарын және заңмен қорғалатын мүдделерін қорғауды өздерінің өкілеттіліктеріне сәйкес мемлекеттік органдар жүзеге асырады.

45-бап. Осы Заңды орындау кезінде дауларды шешу тәртібі

Ескерту. 45-баптың тақырыбына өзгеріс енгізілді - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

Ата-аналар (олардың орнындағы адамдар), сондай-ақ балаға білім беру, оны тәрбиелеу, дамыту, оның денсаулығын сақтау, оны әлеуметтік қорғау мен оған әлеуметтік қызмет көрсету, оның әлеуметтік бейімделуіне, әлеуметтік оңалуына жәрдемдесу жөніндегі қызметті және (немесе) ол қатысатын өзге де қызметті жүзеге асыратын адамдар Қазақстан Республикасының заңында белгіленген тәртіпте, баланың денсаулығына, мүлкіне келтірілген зиянды, сондай-ақ моральдық зиянды өтеу туралы талап арызбен сотқа жүгінуге құқылы.

Ескерту. 45-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

46-бап. Қазақстан Республикасындағы балалардың жағдайы туралы мемлекеттік баяндама

Қазақстан Республикасындағы балалардың жағдайы туралы жыл сайынғы мемлекеттік баяндаманы балаларды қорғау саласындағы уәкілетті орган Қазақстан Республикасының Президентіне ұсынады және ол ресми баспа басылымдарында жарияланады.

Ескерту. 46-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

47-бап. Босқын және амалсыз қоныс аударушы балалардың құқықтарын қорғау

1. Босқын және амалсыз қоныс аударушы балалардың өз мүдделерінің қорғалуына құқығы бар.

2. Баланың тұрып жатқан жеріндегі қорғаншы және қамқоршы органдар, босқындар мәселелері жөніндегі қатынастарды реттеу саласындағы басшылықты жүзеге асыратын уәкілетті органның аумақтық бөлімшелері ата-анасының не өзге де заңды өкілдерінің бар-жоқ екендігі және тұратын жері туралы мәліметтер алуға жәрдемдеседі, қажет болған жағдайда баланы емдеу-профилактикалық немесе бала құқықтарын қорғау жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын өзге де ұйымдарға орналастырады.

Ескерту. 47-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 13.06.2013 № 102-V (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңымен.

47-1-бап. Ұлттық алдын алу тетігі

1. Ұлттық алдын алу тетігі ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының қызметі арқылы жұмыс істейтін, азаптаудың және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерінің алдын алу жүйесі түрінде қолданылады.

2. Ұлттық алдын алу тетігінің қатысушылары өз қызметі шеңберінде кәмелетке толмағандарды бейімдеу орталықтарында, арнаулы білім беру ұйымдарында, ерекше режимде ұстайтын білім беру ұйымдарында және осы қатысушылардың болуы (бұдан әрі – алдын ала болу) үшін Қазақстан Республикасының заңдарында айқындалатын өзге де ұйымдарда болады.

3. Адам құқықтары жөніндегі уәкіл, сондай-ақ Үйлестіру кеңесі іріктейтін, азаматтардың құқықтарын, заңды мүдделерін қорғау жөніндегі қызметті жүзеге асыратын қоғамдық байқаушы комиссиялардың және қоғамдық бірлестіктердің мүшелері, заңгерлер, әлеуметтік қызметкерлер, дәрігерлер ұлттық алдын алу тетігінің қатысушылары болып табылады.

4. Адам құқықтары жөніндегі уәкіл ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының қызметін үйлестіреді, ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының қажетті әлеуеті мен кәсіптік білімін қамтамасыз ету үшін Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес шаралар қолданады.

5. Ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының алдын ала болу бойынша шығыстарын өтеу Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайтын тәртіппен бюджет қаражатынан жүзеге асырылады.

Ескерту. Заң 47-1-баппен толықтырылды - ҚР 02.07.2013 № 111-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

47-2-бап. Үйлестіру кеңесі

1. Ұлттық алдын алу тетігінің қызметін тиімді үйлестіруді қамтамасыз ету мақсатында Адам құқықтары жөніндегі уәкілдің жанынан Үйлестіру кеңесі құрылады.

Адам құқықтары жөніндегі уәкілді қоспағанда, Үйлестіру кеңесінің мүшелерін Адам құқықтары жөніндегі уәкіл құратын комиссия Қазақстан Республикасы азаматтарының қатарынан сайлайды.

2. Адам құқықтары жөніндегі уәкіл:

Адам құқықтары жөніндегі уәкілдің жанындағы Үйлестіру кеңесі туралы ережені; ұлттық алдын алу тетігінің қатысушыларын іріктеу тәртібін;

алдын ала болу үшін ұлттық алдын алу тетігінің қатысушыларынан топтар құру тәртібін;

алдын ала болу жөніндегі әдістемелік ұсынымдарды;

алдын ала болу қорытындылары бойынша жыл сайынғы жинақталған баяндаманы дайындау тәртібін бекітеді.

3. Үйлестіру кеңесі Біріккен Ұлттар Ұйымы Азаптауға қарсы комитетінің Азаптаудың және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерінің алдын алу жөніндегі кіші комитетімен өзара іс-қимыл жасайды.

Ескерту. Заң 47-2-баппен толықтырылды - ҚР 02.07.2013 № 111-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

47-3-бап. Ұлттық алдын алу тетігінің қатысушыларына қойылатын талаптар

1. Мынадай:

1) заңда белгіленген тәртіппен жойылмаған немесе алынбаған соттылығы бар;

2) қылмыс жасады деп күдік келтірілген немесе айыпталған;

3) сот әрекетке қабілетсіз немесе әрекет қабілеті шектеулі деп таныған адамдар;

4) судьялар, адвокаттар, мемлекеттік қызметшілер және әскери қызметшілер, сондай-ақ құқық қорғау және арнаулы мемлекеттік органдар қызметкерлері;

5) психиатрда және (немесе) наркологта есепте тұратын адамдар ұлттық алдын алу тетігінің қатысушылары бола алмайды.

2. Қасақана қылмыс жасағаны үшін ақталмайтын негіздер бойынша қылмыстық жауаптылықтан босатылған; теріс себептер бойынша мемлекеттік немесе әскери қызметтен, құқық қорғау және арнаулы мемлекеттік органдардан, соттардан босатылған немесе адвокаттар алқасынан шығарылған; адвокаттық қызметпен айналысуға арналған лицензиядан айырылған адамдар да ұлттық алдын алу тетігінің қатысушылары бола алмайды.

Ескерту. Заң 47-3-баппен толықтырылды - ҚР 02.07.2013 № 111-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

47-4-бап. Ұлттық алдын алу тетігі қатысушысының құқықтары

1. Ұлттық алдын алу тетігінің қатысушысы:

1) алдын ала болуға жататын ұйымдарда ұсталатын адамдардың саны, осындай ұйымдардың саны және олардың орналасқан жері туралы ақпарат алуға;

2) алдын ала болуға жататын ұйымдарда ұсталатын адамдармен қарым-қатынас жасауға, сондай-ақ оларды ұстау жағдайларына қатысты ақпаратқа қол жеткізе алуға;

3) алдын ала болуды құрылған топтардың құрамында белгіленген тәртіппен жүзеге асыруға;

4) алдын ала болуға жататын ұйымдарда ұсталатын адамдармен және (немесе) олардың заңды өкілдерімен куәларсыз, жеке өзі немесе қажет болған кезде аудармашы арқылы, сондай-ақ ұлттық алдын алу тетігі қатысушысының пікірі бойынша тиісті ақпарат бере алатын кез келген басқа адаммен әңгімелесулер өткізуге;

5) алдын ала болуға жататын ұйымдарды кедергісіз таңдауға және оларда болуға;

6) азаптаудың және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерінің қолданылғаны туралы хабарламалар мен шағымдарды қабылдауға құқылы.

2. Ұлттық алдын алу тетігінің қатысушысы заңды қызметін жүзеге асырған кезде тәуелсіз болып табылады.

Ескерту. Заң 47-4-баппен толықтырылды - ҚР 02.07.2013 № 111-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

47-5-бап. Ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының міндеттері

1. Ұлттық алдын алу тетігінің қатысушылары өз өкілеттіктерін атқару кезінде Қазақстан Республикасының заңнамасын сақтауға міндетті.

2. Ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының алдын ала болуға жататын ұйымдардың қызметіне араласуына жол берілмейді.

3. Алдын ала болу жөніндегі топқа кіретін ұлттық алдын алу тетігі қатысушысының турашылдығына күмән туғызатын мән-жайлар болған кезде, ол алдын ала болуға қатысудан бас тартуға міндетті.

4. Ұлттық алдын алу тетігінің қатысушылары азаптаудың және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерінің қолданылғаны туралы қабылданатын хабарламалар мен шағымдарды Адам құқықтары жөніндегі уәкіл айқындайтын тәртіппен тіркеуге міндетті.

Қабылданған хабарламалар мен шағымдар Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген тәртіппен Адам құқықтары жөніндегі уәкілдің қарауына беріледі.

Қабылданған және берілген хабарламалар мен шағымдар туралы ақпарат алдын ала болу нәтижелері жөніндегі есепке енгізіледі.

5. Осы Заңның ережелерін бұзған ұлттық алдын алу тетігінің қатысушылары Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылықта болады.

Ескерту. Заң 47-5-баппен толықтырылды - ҚР 02.07.2013 № 111-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

47-6-бап. Ұлттық алдын алу тетігі қатысушысының өкілеттіктерін тоқтату

Ұлттық алдын алу тетігі қатысушысының өкілеттіктері:

1) осы Заңның ережелері бұзылған;
2) өз өкілеттіктерін доғару туралы жазбаша өтініш берілген;
3) ол қайтыс болған не оны қайтыс болды деп жариялау туралы сот шешімі заңды күшіне енген;

4) Қазақстан Республикасының шегінен тыс жерге тұрақты тұруға кеткен;
5) Қазақстан Республикасының азаматтығын жоғалтқан;
6) соттың айыптау үкімі заңды күшіне енген;
7) Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген өзге де жағдайлар басталған кезде тоқтатылады.

Ескерту. Заң 47-6-баппен толықтырылды - ҚР 02.07.2013 № 111-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

47-7-бап. Алдын ала болудың түрлері мен кезеңділігі

1. Ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының алдын ала болуы мыналарға бөлінеді:

1) төрт жылда кемінде бір рет, ұдайы негізде жүргізілетін кезеңдік алдын ала болу;
2) алдыңғы кезеңдік алдын ала болу нәтижелері бойынша ұсынымдарды іске асыру мониторингі, сондай-ақ ұлттық алдын алу тетігінің қатысушылары әңгімелесулер өткізген адамдарды алдын ала болуға жататын ұйымдардың әкімшіліктері тарапынан қудалаудың алдын алу мақсатында кезеңдік алдын ала болулар аралығындағы кезеңде жүргізілетін аралық алдын ала болу;

3) азаптаудың және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерінің қолданылғаны туралы келіп түскен хабарламалардың негізінде жүргізілетін арнаулы алдын ала болу.

2. Үйлестіру кеңесі бөлінген бюджет қаражаты шегінде алдын ала болу мерзімдерін және алдын ала болуға жататын ұйымдардың тізбесін айқындайды.

Ескерту. Заң 47-7-баппен толықтырылды - ҚР 02.07.2013 № 111-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

47-8-бап. Алдын ала болу тәртібі

1. Алдын ала болуды Адам құқықтары жөніндегі уәкілдің келісуі бойынша Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітетін қағидаларға сәйкес Үйлестіру кеңесі ұлттық алдын алу тетігінің қатысушыларынан құратын топтар жүргізеді.

2. Алдын ала болу үшін топтар құру кезінде ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының ешқайсысын тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге көзқарасына, нанымына, тұрғылықты жеріне қатысты себептер бойынша немесе кез келген өзге де мән-жайлар бойынша қандай да бір кемсітуге болмайды.

3. Ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының қауіпсіздігін қамтамасыз ету алдын ала болуға жататын ұйымдардың әкімшілігіне жүктеледі. Ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының құқыққа сыйымсыз әрекеттері орын алған жағдайда, алдын ала болуға жататын ұйымдар әкімшілігінің басшысы Адам құқықтары жөніндегі уәкілді жазбаша хабардар етеді.

4. Әрбір алдын ала болудың нәтижелері бойынша топтың атынан Үйлестіру кеңесі бекіткен нысанда жазбаша есеп жасалады, оған алдын ала болуды жүзеге асырған топтың барлық мүшелері қол қояды. Ерекше пікірі бар топ мүшесі оны жазбаша түрде ресімдейді және есепке қоса береді.

Ескерту. Заң 47-8-баппен толықтырылды - ҚР 02.07.2013 № 111-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

47-9-бап. Ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының жыл сайынғы жинақталған баяндамасы

1. Үйлестіру кеңесі ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының жыл сайынғы жинақталған баяндамасын олардың алдын ала болу нәтижелері бойынша есептерін ескере отырып дайындайды.

2. Ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының жыл сайынғы жинақталған баяндамасына: уәкілетті мемлекеттік органдарға алдын ала болуға жататын ұйымдарда ұсталатын адамдармен қарым-қатынас жағдайларын жақсарту және азаптаудың және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерінің алдын алу бойынша ұсынымдар;

Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдіру бойынша ұсыныстар да енгізіледі.

Ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының жыл сайынғы жинақталған баяндамасына өткен жылғы алдын ала болу жөніндегі қаржылық есеп қоса беріледі.

3. Ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының жыл сайынғы жинақталған баяндамасы қарау үшін уәкілетті мемлекеттік органдарға жіберіледі және оны Үйлестіру кеңесі бекіткен күннен бастап бір айдан кешіктірілмейтін мерзімде Адам құқықтары жөніндегі уәкілдің интернет-ресурсында орналастырылады.

Ескерту. Заң 47-9-баппен толықтырылды - ҚР 02.07.2013 № 111-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

47-10-бап. Құпиялылық

1. Ұлттық алдын алу тетігінің қатысушылары алдын ала болу барысында адамның жеке өмірі туралы өздеріне белгілі болған мәліметтерді осы адамның келісуінсіз жария етуге құқылы емес.

2. Ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының алдын ала болу барысында адамның жеке өмірі туралы өздеріне белгілі болған мәліметтерді осы адамның келісуінсіз жария етуі Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылыққа әкеп соғады.

Ескерту. Заң 47-10-баппен толықтырылды - ҚР 02.07.2013 № 111-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

47-11-бап. Уәкілетті мемлекеттік органдардың ұлттық алдын алу тетігінің қатысушыларымен өзара іс-қимылы

1. Мемлекеттік органдар және олардың лауазымды адамдары ұлттық алдын алу тетігінің қатысушыларына өздерінің заңды қызметін жүзеге асыруына жәрдем көрсетеді.

Бірде-бір мемлекеттік орган немесе лауазымды адам азаптауды және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерін қолдану фактілері туралы ұлттық алдын алу тетігінің қатысушыларына хабарлағаны үшін азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын шектеуге құқылы емес.

Ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының заңды қызметіне кедергі келтіретін лауазымды адамдар Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылықта болады.

2. Уәкілетті мемлекеттік органдар ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының жыл сайынғы жинақталған баяндамасын алған күннен бастап үш ай ішінде Адам құқықтары жөніндегі уәкілді алынған баяндамаларды қарау нәтижелері бойынша қолданылған шаралар туралы жазбаша нысанда хабардар етеді.

3. Ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының алдын ала болу нәтижелері бойынша есептері негізінде Адам құқықтары жөніндегі уәкілдің Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен уәкілетті мемлекеттік органдарға немесе лауазымды адамдарға адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын бұзған лауазымды адамға қатысты тәртіптік немесе әкімшілік іс жүргізуді не қылмыстық істі қозғау туралы өтінішхат беруге құқығы бар.

Ескерту. Заң 47-11-баппен толықтырылды - ҚР 02.07.2013 № 111-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі).

9-тарау. БАЛА ЖАУАПКЕРШІЛІГІНІҢ ЖӘНЕ ОНЫҢ МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫНА ӘСЕР ЕТУДЕН ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

48-бап. Бала жауапкершілігінің ерекшеліктері

1. Құқыққа қарсы әрекет жасаған бала Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жауапты болады.

2. Мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдар жаза түрін белгілеу кезінде баланың өмір сүру мен тәрбиелену жағдайын, психикалық даму деңгейін, жеке басының өзге де ерекшеліктерін, сондай-ақ оған жасы үлкен адамдардың ықпалын ескеруге тиіс.

49-бап. Баланың мінез-құлқына әсер етудің ерекшеліктері

Ата-анасы және басқа да заңды өкілдері ата-аналық құқықтарын жүзеге асырған кезде баланың дене және психикалық денсаулығына, оның имандылық дамуына зиян келтіруге құқылы емес. Баланы тәрбиелеу тәсілдерінде баланың адамдық қадір-қасиетіне менсінбей, қатал, дөрекі қарау, оны қорлау немесе қанау болмауға тиіс.

10-тарау. ҚОРЫТЫНДЫ ЕРЕЖЕЛЕР

50-бап. Қазақстан Республикасының бала құқықтары туралы заңдарын бұзғаны үшін жауапкершілік

1. Қазақстан Республикасының бала құқықтары туралы заңдарының бұзылуына кінәлі адамдар Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жауапты болады.

2. Ата-аналардың (олардың орнындағы адамдардың) міндеттерін орындаудан жалтаруы, сондай-ақ міндеттерін тиісінше орындамауы, ата-ананың перзентханадағы (оның бөлімшесіндегі) немесе балаларды емдеу мекемесіндегі баласынан бас тартуы, балаларды

қадағалаусыз қалдыруы, оларға қатыгездікпен қарауы, оларды қанауы ата-аналық құқықтарынан айыруға немесе оларды ата-аналардың орнындағы адамдардан шектеуге әкеп соғады.

Баланы алып қойған кезден бастап балаға арналған жәрдемақы төлеу, сондай-ақ өзге де төлемдер соттың шешімі бойынша тоқтатылады.

3. Ата-ана (олардың орнындағы адамдар) балаларға арналған жәрдемақыларды және өзге де төлемдерді мақсатсыз пайдаланған жағдайда, егер бұл баланың мүдделеріне елеулі нұқсан келтірсе, әлеуметтік қорғау органдары, қорғаншы және қамқоршы органдар, кәмелетке толмағандардың құқықтарын қорғау жөніндегі комиссиялар немесе прокурор бала мүдделеріне орай оған негізсіз жұмсалған қаражатты өтеу туралы талап қояды. Сот арқылы өндірілген қаражат баланың банк шотына аударылады.

4. Ата-аналық құқықтарынан айырылған ата-ана ата-аналық құқықтарынан айырылуына қатысты балаларға алименттер төлеу жөніндегі міндеттерден босатылмайды.

Ескерту. 50-бапқа өзгеріс енгізілді - ҚР 2009.07.11. № 185-IV (қолданысқа енгізілу тәртібін 2-баптан қараңыз), 2010.11.23 № 354-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңдарымен.

51-бап. Уәкілетті органның Қазақстан Республикасының бала құқықтары туралы заңдарының сақталуын іске асыруды үйлестіруі

Балалар құқықтарын қорғау саласындағы уәкілетті органды Қазақстан Республикасының Үкіметі белгілейді.

Балалар құқықтарын қорғау саласындағы орталық уәкілетті орган:

1) бала құқықтарын қорғау саласындағы басқа мүдделі уәкілетті органдардың қызметін үйлестіреді және бағыттайды;

1-1) баланың құқықтарын қорғау саласындағы мемлекеттік саясатты іске асырады;

1-2) баланың құқықтарын қорғау саласында жергілікті атқарушы органдарды үйлестіруді және оларға әдістемелік басшылық жасауды жүзеге асырады;

2) алып тасталды - ҚР 03.07.2013 № 124-V Заңымен (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі);

3) балалар өмірі көрсеткіштерінің ең төменгі әлеуметтік стандарттарын, нормалары мен нормативтерін жақсарту жағына қарай жыл сайын қайта қарауды қамтамасыз етеді;

4) балалар құқықтарын қорғау саласындағы уәкілетті органдардың халықаралық ынтымақтастық ісіндегі қызметін үйлестіреді.

Ескерту. 51-бапқа өзгерістер енгізілді - ҚР 13.06.2013 № 102-V (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі); 03.07.2013 № 124-V (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі) Заңдарымен.

52-бап. Баланың құқықтарын қорғау саласындағы мемлекеттік бақылау

1. Баланың құқықтарын қорғау саласындағы мемлекеттік бақылау баланың құқықтары мен заңды мүдделерін қамтамасыз етуге бағытталған және оны уәкілетті мемлекеттік органдар Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген құзыреті шегінде жүзеге асырады.

2. Жеке және заңды тұлғалардың баланың құқықтарын іске асыруға бағытталған қызметі баланың құқықтарын қорғау саласындағы мемлекеттік бақылау объектісі болып табылады.

3. Баланың құқықтарын қорғау саласындағы мемлекеттік бақылау тексеру нысанында және өзге де нысандарда жүзеге асырылады.

4. Тексеру Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік кодексіне сәйкес жүзеге асырылады. Мемлекеттік бақылаудың өзге де нысандары осы Заңға сәйкес жүзеге асырылады.

Ескерту. 52-бап жаңа редакцияда - ҚР 2009.07.17. № 188-IV (қолданысқа енгізілу тәртібін 2-баптан қараңыз) Заңымен, өзгеріс енгізілді - ҚР 2011.01.06 № 378-IV (алғашқы ресми жарияланғанынан кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі); 29.10.2015 № 376-V (01.01.2016 бастап қолданысқа енгізіледі) Заңдарымен.

53-бап. Баланың құқықтарын қорғау жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын мемлекеттік органдар мен ұйымдардың қызметін үйлестіру

Баланың құқықтарын қорғау жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын мемлекеттік органдар мен ұйымдардың қызметін үйлестіруді Қазақстан Республикасының Үкіметі жүзеге асырады.

Қазақстан Республикасының Президенті	
---	--

Закон Республики Казахстан от 8 августа 2002 года № 345-III
О правах ребенка в Республике Казахстан
(с изменениями и дополнениями по состоянию на 09.04.2016 г.)

См. о внесении изменений:

Закон РК от 09.04.16 г. № 501-V (вводятся в действие с 1 января 2017 года)

Глава 1. Общие положения

Статья 1. Основные понятия, используемые в настоящем Законе

Статья 2. Действие настоящего Закона

Статья 3. Законодательство Республики Казахстан о правах ребенка

Статья 4. Равноправие детей

Статья 5. Запрещение ограничения прав ребенка

Глава 2. Государственная политика в интересах детей

Статья 6. Цели государственной политики в интересах детей

Статья 7. Полномочия центральных и местных исполнительных органов Республики Казахстан по вопросам защиты прав ребенка в государстве

Статья 7-1. Институт Уполномоченного по правам ребенка

Статья 7-2. Уполномоченный по правам ребенка

Глава 3. Основные права и обязанности ребенка

Статья 8. Право ребенка на охрану здоровья

Статья 9. Право ребенка на индивидуальность и ее сохранение

Статья 10. Право ребенка на жизнь, личную свободу, неприкосновенность достоинства и частной жизни

Статья 11. Право ребенка на свободу слова и совести, информацию и участие в общественной жизни

Статья 12. Право ребенка на необходимый уровень жизни

Статья 13. Имущественные права ребенка

Статья 14. Право ребенка на жилище

Статья 14-1. Обеспечение сохранности жилища детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей

Статья 15. Право ребенка на образование

Статья 16. Право ребенка на свободу труда

Статья 16-1. Право ребенка на защиту от экономической эксплуатации

Статья 17. Право ребенка на государственную помощь

Статья 18. Установление государственных минимальных социальных стандартов

Статья 19. Право ребенка на отдых и досуг

Статья 20. Обязанности ребенка

Глава 4. Ребенок и семья

Статья 21. Право ребенка жить и воспитываться в семье

Статья 22. Права ребенка в семье

Статья 23. Государственная поддержка семей, воспитывающих детей

Статья 24. Обязанности родителей по воспитанию ребенка, уходу за ним и содержанию

Статья 25. Право ребенка на проживание с родителями

Статья 26. Право ребенка на общение с отдельно проживающими родителями

Глава 5. Права ребенка, оставшегося без попечения родителей

Статья 27. Опекa, попечительство и патронат

Статья 28. Усыновление (удочерение)

Статья 28-1. Гостевая семья

Статья 29. Содержание и воспитание ребенка в воспитательных, лечебных и иных аналогичных учреждениях

Статья 30. Организации, осуществляющие функции по защите прав ребенка

Глава 6. Права ребенка-инвалида

Статья 31. Права ребенка-инвалида на полноценную жизнь

Статья 32. Государственные гарантии в сфере занятости ребенка-инвалида

Статья 33. Государственная помощь для детей-инвалидов

Глава 7. Ребенок и общество

Статья 34. Приобщение к национальной и мировой культуре

Статья 35. Ребенок и религия

Статья 36. Защита ребенка от отрицательного воздействия социальной среды

Статья 37. Защита ребенка от вредного воздействия алкогольной продукции и табачных изделий

Статья 38. Защита ребенка от наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, сильнодействующих или ядовитых веществ

Статья 39. Защита ребенка от информации, наносящей вред его здоровью, нравственному и духовному развитию

Статья 40. Защита ребенка от проституции

Статья 40-1. Защита ребенка от действий по вовлечению в оборот продукции, наносящей вред его здоровью, нравственному и духовному развитию

Статья 41. Запрещение участия детей в военных действиях

Статья 41-1. Защита ребенка от незаконного перемещения

Глава 8. Защита прав и охраняемых законом интересов ребенка

Статья 42. Исключена

Статья 43. Законные представители ребенка

Статья 44. Государственные органы и защита прав ребенка

Статья 45. Порядок разрешения споров при исполнении настоящего Закона

Статья 46. Государственный доклад о положении детей в Республике Казахстан

Статья 47. Защита прав детей-беженцев и вынужденных переселенцев

Статья 47-1. Национальный превентивный механизм

Статья 47-2. Координационный совет

Статья 47-3. Требования к участникам национального превентивного механизма

Статья 47-4. Права участника национального превентивного механизма

Статья 47-5. Обязанности участников национального превентивного механизма

Статья 47-6. Прекращение полномочий участника национального превентивного механизма

Статья 47-7. Виды и периодичность превентивных посещений

Статья 47-8. Порядок превентивных посещений

Статья 47-9. Ежегодный консолидированный доклад участников национального превентивного механизма

Статья 47-10. Конфиденциальность

Статья 47-11. Взаимодействие уполномоченных государственных органов с участниками национального превентивного механизма

Глава 9. Особенности ответственности ребенка и воздействия на его поведение

Статья 48. Особенности ответственности ребенка

Статья 49. Особенности воздействия на поведение ребенка

Глава 10. Заключительные положения

Статья 50. Ответственность за нарушение законодательства Республики Казахстан о правах ребенка

Статья 51. Координация уполномоченным органом реализации соблюдения законодательства Республики Казахстан о правах ребенка

Статья 52. Государственный контроль в области защиты прав ребенка

Статья 53. Координация деятельности государственных органов и организаций, осуществляющих функции по защите прав ребенка

По всему тексту слова «законодательными актами», «Законодательными актами» заменены соответственно словами «законами», «Законами» в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

В преамбулу внесены изменения в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

Настоящий Закон регулирует отношения, возникающие в связи с реализацией основных прав и законных интересов ребенка, гарантированных Конституцией Республики Казахстан, исходя из принципов приоритетности подготовки детей к полноценной жизни в обществе, развития у них общественно значимой и творческой активности, воспитания в них высоких нравственных качеств, патриотизма и гражданственности, формирования национального самосознания на основе общечеловеческих ценностей мировой цивилизации.

Глава 1. Общие положения

В статью 1 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 13.04.05 г. № 40-III (см. стар. ред.); изложена в редакции Закона РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

Статья 1. Основные понятия, используемые в настоящем Законе

В настоящем Законе используются следующие основные понятия:

1) ребенок, оставшийся без попечения родителей, - ребенок, который остался без попечения единственного или обоих родителей в связи с ограничением или лишением их родительских прав, признанием родителей безвестно отсутствующими, объявлением их умершими, признанием недееспособными (ограниченно дееспособными), отбыванием родителями наказания в местах лишения свободы, уклонением родителей от воспитания ребенка или от защиты его прав и интересов, в том числе при отказе родителей взять своего ребенка из воспитательного или лечебного учреждения, а также в иных случаях отсутствия родительского попечения;

2) ребенок - лицо, не достигшее восемнадцатилетнего возраста (совершеннолетия);

3) организации, осуществляющие функции по защите прав ребенка, - это организации, осуществляющие социальную поддержку, оказание социально-бытовых, медико-социальных, социально-педагогических, психолого-педагогических, правовых услуг и материальной помощи, социальной реабилитации детей, находящихся в трудной жизненной ситуации, обеспечение занятости таких детей по достижении ими трудоспособного возраста;

4) социальная реабилитация ребенка - мероприятия по восстановлению утраченных ребенком социальных связей и функций, восполнению среды жизнеобеспечения, усилению заботы о нем;

5) социальная адаптация ребенка - процесс активного приспособления ребенка, находящегося в трудной жизненной ситуации, к условиям социальной среды путем усвоения и восприятия ценностей, правил и норм поведения, принятых в обществе, а также процесс преодоления последствий психологической и (или) моральной травмы;

См. изменения в подпункт 6 - Закон РК от 09.04.16 г. № 501-V (вводятся в действие с 1 января 2017 года)

6) законные представители ребенка - родители, усыновители (удочерители), опекуны, попечители, патронатный воспитатель, другие заменяющие их лица, осуществляющие в соответствии с законодательством Республики Казахстан заботу, образование, воспитание, защиту прав и интересов ребенка;

7) экономическая эксплуатация ребенка - это наихудшие формы детского труда, в том числе торговля несовершеннолетними, вовлечение их в преступную деятельность или в совершение антиобщественных действий, занятие проституцией, производство порнографических снимков или участие несовершеннолетних в зрелищных мероприятиях порнографического характера, а также труд, совершаемый детьми младше минимального возраста для приема на работу, установленного законами Республики Казахстан;

8) ребенок-сирота - ребенок, у которого умерли оба или единственный родитель;

9) попечительство - правовая форма защиты прав и законных интересов детей в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет;

10) опека - правовая форма защиты прав и законных интересов детей, не достигших четырнадцати лет;

11) государственные минимальные социальные стандарты - основные показатели обеспечения качества жизни детей, включающие в себя установленный государством минимальный объем социальных услуг, норм и нормативов;

12) ребенок-инвалид - лицо в возрасте до восемнадцати лет, имеющее нарушение здоровья со стойким расстройством функций организма, обусловленное заболеваниями, травмами, их последствиями, дефектами, приводящее к ограничению жизнедеятельности и необходимости его социальной защиты;

13) патронат - форма воспитания, при которой ребенок, оставшийся без попечения родителей, передается на воспитание в семью граждан по договору, заключаемому уполномоченным государственным органом и лицом (патронатным воспитателем), выразившим желание взять ребенка на воспитание;

Подпункт 14 изложен в редакции Закона РК от 05.07.14 г. № 236-V (см. стар. ред.)

14) дети, находящиеся в трудной жизненной ситуации, - дети, жизнедеятельность которых нарушена в результате сложившихся обстоятельств и которые не могут преодолеть данные обстоятельства самостоятельно или с помощью семьи; дети, находящиеся в специальных организациях образования, организациях образования с особым режимом содержания;

Статья 1 дополнена подпунктом 15 в соответствии с Законом РК от 09.04.16 г. № 501-V

15) Уполномоченный по правам ребенка в Республике Казахстан - лицо, назначаемое Президентом Республики Казахстан, на которого возлагаются функции по обеспечению основных гарантий прав и законных интересов детей, а также восстановлению их нарушенных прав и свобод во взаимодействии с государственными и общественными институтами.

Статья 2 изложена в редакции Закона РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

Статья 2. Действие настоящего Закона

1. Действие настоящего Закона распространяется на граждан Республики Казахстан. Ребенок, не являющийся гражданином Республики Казахстан, пользуется в Республике правами и свободами, а также несет обязанности, установленные для граждан, если иное не предусмотрено Конституцией Республики Казахстан, законами Республики Казахстан и международными договорами, ратифицированными Республикой Казахстан.

2. Действие норм настоящего Закона, устанавливающих права и обязанности ребенка, распространяется на детей, которые приобрели гражданскую дееспособность

в полном объеме до наступления совершеннолетия, в соответствии с законами Республики Казахстан.

Статья 3. Законодательство Республики Казахстан о правах ребенка

1. Законодательство Республики Казахстан о правах ребенка основывается на Конституции Республики Казахстан и состоит из настоящего Закона и иных нормативных правовых актов Республики Казахстан в области защиты прав ребенка.

2. Если международным договором, ратифицированным Республикой Казахстан, установлены иные правила, чем те, которые содержатся в настоящем Законе, то применяются правила международного договора, за исключением случаев, когда из международного договора следует, что для его применения требуется издание закона Республики Казахстан.

В статью 4 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

Статья 4. Равноправие детей

1. Все дети имеют равные права независимо от происхождения, расовой и национальной принадлежности, социального и имущественного положения, пола, языка, образования, отношения к религии, места жительства, состояния здоровья и иных обстоятельств, касающихся ребенка и его родителей или других законных представителей.

2. Равной и всесторонней защитой пользуются дети, рожденные как в браке, так и вне его.

Статья 5 изложена в редакции Закона РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

Статья 5. Запрещение ограничения прав ребенка

Права ребенка не могут быть ограничены, за исключением случаев, установленных законами Республики Казахстан.

Глава 2. Государственная политика

в интересах детей

Статья 6. Цели государственной политики в интересах детей

1. Целями государственной политики Республики Казахстан в интересах детей являются:

1) обеспечение прав и законных интересов детей, недопущение их дискриминации;

2) упрочение основных гарантий прав и законных интересов детей, а также восстановление их прав в случаях нарушений;

3) формирование правовых основ гарантий прав ребенка, создание соответствующих органов и организаций по защите прав и законных интересов ребенка;

4) содействие физическому, интеллектуальному, духовному и нравственному развитию детей, воспитанию в них патриотизма, гражданственности и миролюбия, а также реализации личности ребенка в интересах общества, традиций народов государства, достижений национальной и мировой культуры;

5) обеспечение целенаправленной работы по формированию у несовершеннолетнего правосознания и правовой культуры.

2. Государственная политика в интересах детей является приоритетной областью деятельности государственных органов и основана на:

1) законодательном обеспечении прав ребенка;

2) государственной поддержке семьи в целях обеспечения полноценного воспитания детей, защиты их прав, подготовки их к полноценной жизни в обществе;

3) установлении и соблюдении государственных минимальных социальных стандартов, направленных на улучшение жизни детей с учетом региональных особенностей;

4) ответственности должностных лиц, граждан за нарушение прав и законных интересов ребенка, причинение ему вреда;

5) государственной поддержке общественных объединений и иных организаций, осуществляющих функции по защите прав и законных интересов ребенка.

Статья 7. Полномочия центральных и местных исполнительных органов Республики Казахстан по вопросам защиты прав ребенка в государстве

1. К полномочиям центральных исполнительных органов по обеспечению гарантий прав ребенка относятся:

1) разработка основ государственной политики в интересах детей;

2) исключен в соответствии с Законом РК от 13.01.14 г. № 159-V *(см. стар. ред.)*

3) принятие в пределах своей компетенции нормативных правовых актов по регулированию и защите прав и свобод ребенка;

4) установление государственных минимальных социальных стандартов, направленных на улучшение жизни детей;

Подпункт 5 изложен в редакции Закона РК от 20.12.04 г. № 13-III (введен в действие с 01.01.2005 г.) (см. стар. ред.)

5) осуществление мероприятий по реализации государственной политики в интересах детей за счет бюджетных средств и иных источников, не запрещенных законодательством Республики Казахстан;

6) исполнение международных обязательств государства и представительство интересов государства в международных организациях по вопросам защиты прав ребенка;

Пункт дополнен подпунктом 7 в соответствии с Законом РК от 20.12.04 г. № 13-III (введен в действие с 01.01.2005 г.)

7) исключен в соответствии с Законом РК от 13.01.14 г. № 159-V (см. стар. ред.)

8) исключен в соответствии с Законом РК от 29.12.14 г. № 269-V (введен в действие с 1 января 2015 года) (см. стар. ред.)

Пункт дополнен подпунктом 9 в соответствии с Законом РК от 05.07.11 г. № 452-IV (введены в действие по истечении трех месяцев после его первого официального опубликования)

9) осуществление иных полномочий, предусмотренных настоящим Законом, иными законами Республики Казахстан, актами Президента Республики Казахстан и Правительства Республики Казахстан.

См.: Положение о Комитете по охране прав детей Министерства образования и науки Республики Казахстан

2. Исключен в соответствии с Законом РК от 20.12.04 г. № 13-III (введен в действие с 01.01.2005 г.) (см. стар. ред.)

3. К полномочиям местных исполнительных органов по осуществлению гарантий прав ребенка относятся:

1) исключен в соответствии с Законом РК от 03.07.13 г. № 124-V (см. стар. ред.)

2) участие в формировании социальной инфраструктуры для детей;

3) определение порядка информирования и проведения консультаций, осуществления мероприятий по защите прав и законных интересов ребенка;

Пункт дополнен подпунктом 4 в соответствии с Законом РК от 20.12.04 г. № 13-III (введен в действие с 01.01.2005 г.)

4) осуществление мероприятий по реализации государственной политики в интересах детей в области воспитания, образования, здравоохранения, науки, культуры, физической культуры и спорта, социального обслуживания и социальной защиты семьи, определенных центральными исполнительными органами;

Пункт дополнен подпунктом 4-1 в соответствии с Законом РК от 13.06.13 г. № 102-V

4-1) осуществление в установленном порядке обязательного трудоустройства и обеспечения жильем детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей;

Пункт дополнен подпунктом 5 в соответствии с Законом РК от 05.07.11 г. № 452-IV (введены в действие по истечении трех месяцев после его первого официального опубликования)

5) осуществление в интересах местного государственного управления иных полномочий, возлагаемых на местные исполнительные органы законодательством Республики Казахстан.

Закон дополнен статьей 7-1 в соответствии с Законом РК от 09.04.16 г. № 501-V

Статья 7-1. Институт Уполномоченного по правам ребенка

1. Институт Уполномоченного по правам ребенка учреждается Президентом Республики Казахстан и осуществляет свою деятельность на общественных началах в целях обеспечения гарантии прав и законных интересов детей, а также восстановления их нарушенных прав и свобод во взаимодействии с государственными и общественными институтами.

2. Деятельность Уполномоченного по правам ребенка основывается на принципах:

- 1) законности;
- 2) независимости;
- 3) доступности для детей;
- 4) приоритетности защиты прав и законных интересов ребенка;
- 5) объективности;
- 6) гласности.

3. Уполномоченный по правам ребенка в своей деятельности руководствуется Конституцией Республики Казахстан, законами Республики Казахстан, актами Президента Республики Казахстан и иными нормативными правовыми актами Республики Казахстан.

Закон дополнен статьей 7-2 в соответствии с Законом РК от 09.04.16 г. № 501-V

Статья 7-2. Уполномоченный по правам ребенка

В целях обеспечения защиты прав и законных интересов детей Уполномоченный по правам ребенка:

1) рассматривает обращения, касающиеся нарушения прав, свобод и законных интересов ребенка, и жалобы на решения или действия (бездействие) государственных центральных и местных исполнительных органов и организаций, предприятий, их должностных лиц, нарушающих права, свободы и законные интересы ребенка;

2) оказывает содействие беспрепятственной реализации и восстановлению нарушенных прав, свобод и законных интересов ребенка;

3) вырабатывает и вносит в Правительство Республики Казахстан рекомендации по совершенствованию законодательства Республики Казахстан;

4) имеет беспрепятственный доступ к государственным органам и организациям систем образования, здравоохранения и социальной защиты населения, обороны, культуры и спорта, а также учреждениям уголовно-исполнительной системы, где содержатся несовершеннолетние;

5) имеет беспрепятственный доступ к документам государственных и общественных институтов, занимающихся правами детей;

6) выполняет иные полномочия, возложенные на него настоящим Законом, иными законами Республики Казахстан и актами Президента Республики Казахстан.

Глава 3. Основные права и обязанности ребенка

Статья 8. Право ребенка на охрану здоровья

1. Каждый ребенок имеет неотъемлемое право на охрану здоровья.

2. Государство создает условия матери по охране ее здоровья для обеспечения рождения здорового ребенка.

3. Право ребенка на охрану здоровья обеспечивается:

1) принятием законодательства Республики Казахстан в области охраны здоровья ребенка;

2) пропагандой и стимулированием здорового образа жизни детей;

3) государственной поддержкой научных исследований в области охраны здоровья детей;

4) контролем за состоянием здоровья ребенка, его родителей и профилактикой детских заболеваний;

5) оказанием квалифицированной медицинской помощи;

6) созданием благоприятной окружающей среды, необходимой для здорового развития ребенка;

7) контролем за производством и продажей продуктов питания для детей надлежащего качества.

4. Государство гарантирует детям бесплатный объем медицинской помощи в соответствии с законодательством Республики Казахстан.

В пункт 5 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

5. Запрещаются любые научные опыты или иные эксперименты с ребенком, наносящие вред его жизни, здоровью и нормальному физическому и психическому развитию.

Статья 9 изложена в редакции Закона РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

Статья 9. Право ребенка на индивидуальность и ее сохранение

Каждый ребенок после рождения должен быть зарегистрирован в соответствии с законами Республики Казахстан. С момента рождения он имеет право на имя, отчество и фамилию, национальность и гражданство, а в случаях, предусмотренных законами Республики Казахстан, право на их сохранение.

Статья 10. Право ребенка на жизнь, личную свободу, неприкосновенность достоинства и частной жизни

1. Каждый ребенок имеет право на жизнь, личную свободу, неприкосновенность достоинства и частной жизни.

2. Государство обеспечивает личную неприкосновенность ребенка, осуществляет его защиту от физического и (или) психического насилия, жестокого, грубого или унижающего человеческое достоинство обращения, действий сексуального характера, вовлечения в преступную деятельность и совершения антиобщественных действий и иных видов деятельности, ущемляющих закрепленные Конституцией Республики Казахстан права и свободы человека и гражданина.

Статья 11. Право ребенка на свободу слова и совести, информацию и участие в общественной жизни

1. Каждый ребенок имеет право на свободу слова и выражение своего мнения, свободу совести, развитие своей общественной активности, получение и распространение информации, соответствующей его возрасту, добровольное участие в общественных объединениях, а также в других формах некоммерческих организаций и мирных собраниях, разрешенных законодательством Республики Казахстан.

В пункт 2 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 16.11.15 г. № 403-V (см. стар. ред.)

2. Государственные органы содействуют деятельности тех общественных объединений, которые имеют своей целью развитие личности детей, их творческих задатков, социальной активности, научного, технического и художественного творчества, защиту их интеллектуальной собственности, охрану жизни и здоровья детей, охрану окружающей природной среды, памятников истории и культуры, осуществляющих благотворительность, приобщающих к участию в культурной и спортивной жизни, организации досуга.

Статья 12. Право ребенка на необходимый уровень жизни

1. Каждый ребенок имеет право на уровень жизни и условия, необходимые для полноценного физического, психического, нравственного и духовного развития.

2. Государство обеспечивает создание этих условий через систему социальных и экономических мер.

Статья 13. Имущественные права ребенка

1. Ребенок имеет право на получение содержания от своих родителей и других членов семьи в порядке и размерах, установленных законом. Суммы, причитающиеся ребенку в качестве алиментов, пособий и других социальных выплат, поступают в распоряжение родителей (лиц, их заменяющих) и расходуются ими на содержание, образование и воспитание ребенка.

2. Каждый ребенок в установленном законодательством порядке вправе самостоятельно или через своих законных представителей совершать сделки, иметь вклады в банках и распоряжаться заработком, стипендией или иными доходами и объектами права интеллектуальной собственности, приобретать и осуществлять иные имущественные права.

Родители или законные представители вправе вносить на имя ребенка в банки денежные средства, выделяемые государством в качестве детского пособия или материальной помощи.

3. Каждый ребенок имеет право собственности на полученные им доходы, имущество, полученное им в дар или в порядке наследования, а также на любое другое имущество, приобретенное на средства ребенка.

Ребенок, получающий доходы с собственного труда, вправе участвовать в расходах по содержанию семьи, если он проживает у родителей.

Право ребенка на распоряжение принадлежащим ему на праве собственности имуществом определяется гражданским законодательством Республики Казахстан.

В статью 14 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.); изложена в редакции Закона РК от 04.07.13 г. № 126-V (см. стар. ред.)

Статья 14. Право ребенка на жилище

1. Каждый ребенок имеет право на жилище в соответствии с жилищным законодательством Республики Казахстан.

2. Ребенок-сирота, ребенок, оставшийся без попечения родителей, находящиеся в организациях образования, медицинских и других организациях, в том числе обеспечивающих временную изоляцию от общества, под опекой или попечительством, на патронатном воспитании, сохраняют право собственности на жилище или право пользования жилищем, а при его отсутствии имеют право на получение жилища в соответствии с жилищным законодательством Республики Казахстан.

Жилище из государственного жилищного фонда или жилище, арендованное местным исполнительным органом в частном жилищном фонде, сохраняется за детьми-сиротами, детьми, оставшимися без попечения родителей, на период их нахождения в организациях образования, медицинских и других организациях, в том числе обеспечивающих временную изоляцию от общества, под опекой или попечительством, на патронатном воспитании - до достижения ими совершеннолетия.

3. Дети, оставшиеся без попечения родителей, в том числе дети-сироты, не могут быть выселены из занимаемого ими жилища без предоставления другого жилища.

4. Сохранение права собственности на жилище или права пользования жилищем детей, указанного в пункте 2 настоящей статьи, обеспечивается местными исполнительными органами.

5. Не допускается совершение сделок по отчуждению, в том числе обмену или дарению жилища ребенка-сироты, ребенка, оставшегося без попечения родителей, не достигшего четырнадцатилетнего возраста, или заключение от их имени договора поручительства, сделок по сдаче жилища в безвозмездное пользование или в залог, сделок, влекущих отказ от принадлежащих им прав на наследство по закону, завещанию, раздел их жилища или выдел из него доли.

Закон дополнен статьей 14-1 в соответствии с Законом РК от 04.07.13 г. № 126-V

Статья 14-1. Обеспечение сохранности жилища детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей

1. Местные исполнительные органы:

1) производят учет и осуществляют контроль за сохранностью жилища детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей;

2) обеспечивают сохранность жилища детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, до их устройства под опеку или попечительство, на патронатное воспитание, в организации образования, медицинские и другие организации;

3) устанавливают опеку над жилищем детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей.

2. Законные представители ребенка обеспечивают сохранность жилища детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей.

Законные представители ребенка с согласия органа, осуществляющего функции по опеке или попечительству, могут сдавать внаем (поднаем) жилище детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, на основании типового договора, утверждаемого Правительством Республики Казахстан.

Деньги, полученные по договору найма (аренды) жилища, подлежат зачислению на банковский счет детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей.

Правила сохранности жилища детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, утверждаются Правительством Республики Казахстан.

Правила сохранности жилища детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, включают порядок:

1) учета жилища детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей;

2) установления опеки над жилищем детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей;

3) сдачи внаем (в аренду) жилища детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей;

4) осуществления контроля за выполнением законными представителями ребенка обязанности по сохранности жилища детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей.

3. За невыполнение обязанности по сохранности жилища детей-сирот, детей, оставшихся без попечения родителей, должностные лица местных исполнительных органов и законные представители ребенка несут ответственность, предусмотренную законами Республики Казахстан.

Статья 15. Право ребенка на образование

В пункт 1 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 27.07.07 г. № 320-III (см. стар. ред.)

1. Каждый ребенок имеет право на образование и ему гарантируется получение бесплатного начального, основного среднего и общего среднего образования и на конкурсной основе - бесплатного технического и профессионального, послесреднего и высшего образования в соответствии с законодательством Республики Казахстан об образовании.

В пункт 2 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 27.07.07 г. № 320-III (см. стар. ред.)

2. Отчисление ребенка из государственного образовательного учреждения до получения бесплатного общего среднего образования или технического и профессионального образования, помимо соблюдения общего порядка отчисления, может быть проведено только с уведомления органов опеки и попечительства.

3. На детей с ограниченными возможностями, нуждающихся в специальных педагогических подходах, из государственного бюджета выделяются дополнительные средства, гарантирующие получение ими образования на уровне установленных стандартов.

4. Государство полностью или частично несет расходы на содержание детей, нуждающихся в социальной защите, в период получения ими образования. Размеры и источники социальной помощи в период получения ими образования определяются Правительством Республики Казахстан.

Статья 16. Право ребенка на свободу труда

1. Каждый ребенок имеет право на свободу труда, свободный выбор рода деятельности и профессии.

2. Дети с четырнадцатилетнего возраста вправе по разрешению родителей в свободное от учебы время участвовать в общественно-полезном труде, доступном им по состоянию здоровья и развитию, не наносящем вреда физическому, нравственному и психическому состоянию ребенка, а также имеют право на получение профессии. Это право обеспечивается службой занятости населения и органами местного государственного управления.

В пункт 3 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 15.05.07 г. № 253-III (см. стар. ред.); Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

3. Порядок заключения и расторжения трудового договора и другие особенности регулирования труда работников, не достигших восемнадцатилетнего возраста, устанавливаются трудовым законодательством Республики Казахстан

Пункт 4 изложен в редакции Закона РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

4. Запрещается принимать или привлекать ребенка для выполнения любой работы, которая может представлять опасность для его здоровья или служить препятствием в получении им образования либо наносить ущерб его здоровью и физическому, умственному, духовному, моральному и социальному развитию.

Закон дополнен статьей 16-1 в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV

Статья 16-1. Право ребенка на защиту от экономической эксплуатации

Каждый ребенок имеет право на защиту от экономической эксплуатации.

Статья 17. Право ребенка на государственную помощь

1. Государственная помощь назначается каждому ребенку, имеющему право на ее получение. Размер, условия и порядок оказания государственной помощи устанавливаются законодательством Республики Казахстан.

2. Дети, оставшиеся без попечения родителей, в том числе дети-сироты, находятся на полном государственном обеспечении в соответствии с законодательством Республики Казахстан.

3. Государственные органы каждому ребенку, оставшемуся без попечения родителей, обеспечивают одинаковые материальные и иные условия, независимо от формы опеки или попечительства.

Статья 18. Установление государственных минимальных социальных стандартов

1. Государственная политика в интересах детей осуществляется на основе государственных минимальных социальных стандартов.

2. Государственные минимальные социальные стандарты включают в себя установленный минимальный объем социальных услуг по:

В подпункт 1 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 27.07.07 г. № 320-III (см. стар. ред.)

1) гарантированному, общедоступному бесплатному начальному, основному среднему и общему среднему образованию и на конкурсной основе в соответствии с

государственным образовательным заказом бесплатному техническому и профессиональному, послесреднему и высшему образованию;

2) бесплатному медицинскому обслуживанию детей, обеспечению их питанием в соответствии с минимальными нормами питания;

3) гарантированному обеспечению детям по достижении ими возраста пятнадцати лет права на профессиональную ориентацию, выбор сферы деятельности, трудоустройство, охрану труда, оплату труда в порядке, установленном законодательством Республики Казахстан;

4) социальному обслуживанию, социальной защите детей, в том числе обеспечению гарантированной материальной поддержки путем выплаты государственных пособий гражданам, имеющим детей, в связи с их рождением и воспитанием, а также меры по социальной адаптации и социальной реабилитации детей, находящихся в трудной жизненной ситуации;

5) обеспечению права на жилище в соответствии с жилищным законодательством Республики Казахстан;

6) организации оздоровления и отдыха, в том числе детей, проживающих в экстремальных условиях, а также на территориях, неблагоприятных в экологическом отношении и признанных таковыми в порядке, установленном законодательством Республики Казахстан;

7) оказанию квалифицированной юридической помощи.

3. Государственные минимальные социальные стандарты определяются с учетом региональных различий в условиях их проживания. В соответствии с законодательством Республики Казахстан органы местного государственного управления могут устанавливать дополнительные социальные стандарты.

4. Дети, находящиеся в соответствующей образовательной организации, специальной учебно-воспитательной организации, организации здравоохранения, социального обслуживания или ином учреждении и организации, имеют право на периодическую оценку соответствия предоставляемых им услуг государственным минимальным социальным стандартам.

Статья 19. Право ребенка на отдых и досуг

1. Каждый ребенок имеет право на отдых и досуг, соответствующие его возрасту, здоровью и потребностям.

2. Родители или лица, их заменяющие, обеспечивают в соответствии со своими способностями и возможностями условия жизни, необходимые для содержания и всестороннего развития ребенка.

3. Государственными органами учреждаются и поддерживаются детские оздоровительные, спортивные, творческие и иные организации досуга, лагеря и санатории в соответствии с законодательством Республики Казахстан.

4. Государство осуществляет мероприятия по обеспечению права детей на отдых, оздоровление и досуг.

Статья дополнена пунктом 5 в соответствии с Законом РК от 11.10.11 г. № 484-IV

5. Не допускаются проведение богослужений, религиозных обрядов, церемоний и (или) собраний, а также действия, направленные на распространение вероучений в детских оздоровительных, спортивных, творческих и иных организациях досуга, лагерях и санаториях.

Статья 20. Обязанности ребенка

Каждый ребенок обязан соблюдать Конституцию и законодательство Республики Казахстан, уважать права, свободы, честь и достоинство других лиц, государственные символы Республики, заботиться о нетрудоспособных родителях, сохранении исторического и культурного наследия, беречь памятники истории и культуры, сохранять природу и бережно относиться к природным богатствам.

Глава 4. Ребенок и семья

В статью 21 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

Статья 21. Право ребенка жить и воспитываться в семье

Каждый ребенок имеет право жить и воспитываться в семье, право знать своих родителей и других близких родственников, право на их заботу и воспитание, за исключением случаев, когда это противоречит его интересам.

Статья 22 изложена в редакции Закона РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

Статья 22. Права ребенка в семье

Каждый ребенок в семье обладает личными неимущественными и имущественными правами, установленными Конституцией Республики Казахстан, настоящим Законом и другими законами Республики Казахстан.

В статью 23 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

Статья 23. Государственная поддержка семей, воспитывающих детей

Государство оказывает поддержку семьям, воспитывающим детей, путем предоставления социальной помощи в порядке, установленном законодательством Республики Казахстан.

Статья 24. Обязанности родителей по воспитанию ребенка, уходу за ним и содержанию

1. Родители или другие законные представители обязаны создать в пределах своих способностей и финансовых возможностей условия жизни, необходимые для всестороннего развития ребенка.

2. Родители обязаны воспитывать ребенка, осуществлять уход за ним, содержать его материально, заботиться о его благосостоянии, обеспечивать жилищем.

Статья 25. Право ребенка на проживание с родителями

1. Ребенок имеет право на совместное проживание со своими родителями или другими законными представителями.

2. Запрещается разлучать ребенка с родителями или другими законными представителями против воли ребенка, родителей или законных представителей. Решение о разлучении принимается только судом в исключительных случаях и лишь в той мере, в какой это необходимо в целях защиты ребенка.

3. Место жительства ребенка при раздельном проживании родителей устанавливается соглашением родителей, а при его отсутствии спор между родителями разрешается судом. При этом суд учитывает личные качества и положение родителей, а также интересы и мнение ребенка.

Статья 26. Право ребенка на общение с отдельно проживающими родителями

1. Ребенок имеет право на получение информации о родителе, проживающем отдельно от него, на встречи и общение с ним, за исключением случаев наличия угрозы для жизни и здоровья ребенка.

2. Споры, возникающие в связи с ограничением прав ребенка, предусмотренных настоящей статьей, разрешаются в судебном порядке.

Глава 5. Права ребенка, оставшегося

без попечения родителей

См. изменения в статью 27 - Закон РК от 09.04.16 г. № 501-V (вводятся в действие с 1 января 2017 года)

Статья 27. Опекa, попечительство и патронат

В пункт 1 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

1. Над ребенком, оставшимся без попечения родителей, устанавливаются опека, попечительство или патронат для защиты его имущественных и личных неимущественных прав в соответствии с законодательством Республики Казахстан.

2. Опека устанавливается над детьми, не достигшими возраста четырнадцати лет, а попечительство устанавливается над несовершеннолетними в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет.

3. Органами опеки и попечительства являются местные исполнительные органы.

4. Над ребенком, оставшимся без попечения родителей, в том числе находящимся в воспитательном, лечебном или другом учреждении, может устанавливаться патронат в соответствии с законодательством Республики Казахстан.

Пункт 5 изложен в редакции Закона РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

5. В случае установления опеки или попечительства ребенку, имеющему братьев и сестер, создаются условия для их совместного проживания.

Статья 28. Усыновление (удочерение)

В целях создания условий для развития и воспитания в семье ребенок, оставшийся без попечения родителей, может быть передан на усыновление (удочерение) в порядке, установленном законодательством Республики Казахстан.

Закон дополнен статьей 28-1 в соответствии с Законом РК от 09.04.16 г. № 501-V

Статья 28-1. Гостевая семья

Дети-сироты и дети, оставшиеся без попечения родителей, находящиеся в организациях всех типов (образовательные, медицинские и другие), могут быть переданы гостевым семьям в периоды, не связанные с образовательным процессом (каникулы, выходные и праздничные дни).

Статья 29. Содержание и воспитание ребенка в воспитательных, лечебных и иных аналогичных учреждениях

1. Ребенок, оставшийся без попечения родителей, при невозможности передать его на воспитание в семью подлежит устройству в воспитательное, лечебное или иное аналогичное учреждение.

В пункт 2 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 11.07.09 г. № 185-IV (введен в действие по истечении тридцати календарных дней после первого официального опубликования) (см. стар. ред.)

2. Алименты, пособия и другие социальные выплаты, причитающиеся ребенку, перечисляются на его банковский счет и выплачиваются в порядке, установленном законодательством Республики Казахстан.

3. Ребенку, находящемуся в воспитательных, лечебных и иных аналогичных учреждениях для детей, оставшихся без попечения родителей, создаются условия, приближенные к семейным. Ребенок имеет право на содержание, воспитание, образование, всестороннее развитие, уважение его чести и достоинства, обеспечение своих интересов, сохранение родного языка, культуры, национальных обычаев и традиций.

4. Работники воспитательных, лечебных и иных аналогичных учреждений для детей, оставшихся без попечения родителей, совершившие антипедагогические или аморальные действия в отношении ребенка, находящегося в указанных учреждениях, несут ответственность в соответствии с законами Республики Казахстан.

В пункт 5 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

5. Защита прав и интересов ребенка, находящегося в воспитательных, лечебных и других учреждениях для детей, оставшихся без попечения родителей, содействие в трудоустройстве осуществляются местными исполнительными органами. Детям-сиротам, потерявшим родителей до совершеннолетия, и детям, оставшимся без попечения родителей, предоставляются жилища из государственного жилищного фонда в пользование в соответствии с жилищным законодательством Республики Казахстан.

Статья 30. Организации, осуществляющие функции по защите прав ребенка

В пункт 1 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 29.12.10 г. № 372-IV (см. стар. ред.); Законом РК от 26.12.11 г. № 517-IV (см. стар. ред.); Законом РК от 18.02.14 г. № 175-V (см. стар. ред.)

1. В Дома ребенка принимаются дети-сироты и дети, оставшиеся без попечения родителей, от рождения до трех лет. Для временного содержания детей в Доме ребенка открывается специальное отделение.

В специализированные Дома ребенка принимаются дети с дефектами психического и физического развития от рождения до четырех лет.

В специальные организации образования помещаются дети с девиантным поведением в возрасте от одиннадцати до восемнадцати лет.

В интернатные организации принимаются дети-сироты и дети, оставшиеся без попечения родителей, в возрасте от трех до восемнадцати лет.

В общеобразовательную школу-интернат общего типа принимаются дети-сироты, дети, оставшиеся без попечения родителей, а также дети из малообеспеченных и многодетных семей в возрасте от шести до восемнадцати лет, не имеющие медицинских противопоказаний для содержания в организациях данного типа. Интернатные организации обеспечивают государственные гарантии на воспитание, образование и содержание несовершеннолетних с предоставлением места проживания.

В дом-интернат для умственно отсталых детей принимаются дети, нуждающиеся в уходе, медицинском, бытовом обслуживании и социально-трудоустройственной адаптации в возрасте от четырех до восемнадцати лет.

В детскую деревню семейного типа принимаются дети-сироты и дети, оставшиеся без попечения родителей, в возрасте до восемнадцати лет. Порядок приема и условия содержания детей в детских деревнях семейного типа определяются законодательством Республики Казахстан о детских деревнях семейного типа и домах юношества.

В Доме юношества на основании решения администрации детской деревни, детского дома, школы-интерната для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, социальную адаптацию могут проходить воспитанники детских деревень и выпускники детских домов, школ-интернатов для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, в возрасте от шестнадцати до двадцати трех лет, за исключением лиц, имеющих психоневрологические заболевания.

В Доме юношества, функционирующем как самостоятельное юридическое лицо, на основании решения местных исполнительных органов социальную адаптацию могут проходить воспитанники детских деревень и выпускники детских домов, школ-интернатов для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, в возрасте от шестнадцати до двадцати трех лет, за исключением лиц, имеющих психоневрологические заболевания.

В центры адаптации несовершеннолетних принимаются безнадзорные и беспризорные дети в возрасте от трех до восемнадцати лет для установления родителей или других законных представителей.

В организации по оказанию помощи, созданные в соответствии с Законом Республики Казахстан «О профилактике бытового насилия», принимаются дети, находящиеся в трудной жизненной ситуации вследствие жестокого обращения, приведшего к социальной дезадаптации и социальной депривации.

2. Условия приема и содержания детей в организациях, осуществляющих функции по защите прав ребенка, в части, не установленной настоящим Законом, определяются положением об этих организациях, утвержденным органом, уполномоченным Правительством Республики Казахстан.

Статья дополнена пунктом 3 в соответствии с Законом РК от 04.12.15 г. № 435-V; внесены изменения в соответствии с Законом РК от 09.04.16 г. № 501-V (см. стар. ред.)

3. На правоотношения, связанные с приобретением товаров и услуг организациями, осуществляющими функции по защите прав ребенка, не распространяется законодательство Республики Казахстан о государственных закупках.

Правила приобретения товаров и услуг организаций, осуществляющих функции по защите прав ребенка, определяются уполномоченным органом в области защиты прав детей Республики Казахстан.

Глава 6. Права ребенка-инвалида

Статья 31. Права ребенка-инвалида на полноценную жизнь

1. Ребенок-инвалид имеет равные со здоровыми детьми права на полноценную жизнь в условиях, обеспечивающих его достоинство, способствующих активному включению в жизнь общества.

2. Ребенок-инвалид вправе получить образование, соответствующее его физическим, умственным способностям и желаниям, выбрать род деятельности и профессию, участвовать в творческой и общественной деятельности.

3. Дети-инвалиды, включая детей с недостатками умственного или физического развития, имеют право на получение медико-социальной помощи в специализированных детских организациях.

Статья 32. Государственные гарантии в сфере занятости ребенка-инвалида

1. Государственные органы и органы местного самоуправления обязаны создавать необходимые условия для обучения, профессиональной подготовки, подбора подходящей работы и трудоустройства ребенка-инвалида с учетом его состояния здоровья, потребностей и возможностей.

2. Законами Республики Казахстан могут быть установлены льготы для физических и юридических лиц, осуществляющих деятельность по обеспечению занятости детей-инвалидов, организации их профессиональной подготовки и переподготовки.

Статья 33. Государственная помощь для детей-инвалидов

1. Государство осуществляет комплекс медицинских, правовых, социально-экономических мер, направленных на поддержку детей-инвалидов.

2. Государственная помощь, оказываемая детям-инвалидам, устанавливается законами Республики Казахстан.

3. Родители и другие законные представители, воспитывающие ребенка-инвалида и осуществляющие уход за ним, имеют право на получение государственной помощи.

Глава 7. Ребенок и общество

Статья 34. Приобщение к национальной и мировой культуре

1. Государство обеспечивает детям возможность приобщения к истории, традициям и духовным ценностям народа Казахстана и достижениям мировой культуры.

2. Государство поощряет создание организации для развития творческих и научных способностей детей, выпуск кино- и видеофильмов, теле- и радиопередач, издание детских газет, журналов и книг, обеспечивает их доступность в порядке, установленном законодательством Республики Казахстан.

3. Использование средств массовой информации, литературы, зрелищных и других мероприятий, распространяющих порнографию, культ жестокости и насилия, оскорбляющих человеческое достоинство, оказывающих вредное воздействие на детей и способствующих совершению правонарушений, преследуется по закону.

Статья 35. Ребенок и религия

1. Государство гарантирует невмешательство в воспитание ребенка, основанное на религиозном мировоззрении родителей или лиц, их заменяющих, соблюдение традиций и совершение за пределами организаций образования, воспитательных, лечебных и иных аналогичных учреждений религиозных обрядов с участием ребенка, за исключением случаев, когда указанные действия угрожают жизни и здоровью ребенка, нарушают его права и ограничивают ответственность.

2. В отношении детей, не достигших совершеннолетнего возраста, религиозные обряды совершаются с согласия родителей или лиц, их заменяющих.

Не допускаются принудительные меры по привлечению детей к религии.

Статья 36. Защита ребенка от отрицательного воздействия социальной среды

1. Государственные органы, физические и юридические лица обязаны защищать ребенка от отрицательного воздействия социальной среды, информации, пропаганды и агитации, причиняющих вред его здоровью, нравственному и духовному развитию.

2. Пропаганду здорового образа жизни и правовое просвещение детей государство признает одним из приоритетных направлений своей политики.

В пункт 3 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 03.07.14 г. № 227-V (см. стар. ред.)

3. Ребенку, перенесшему физическую или психологическую травму вследствие уголовного правонарушения, насилия или иного незаконного деяния, должна быть оказана необходимая помощь в восстановлении здоровья и социальной адаптации.

Статья 36 дополнена пунктом 4 в соответствии с Законом РК от 10.07.09 г. № 176-IV

4. Запрещается нахождение ребенка, а равно допуск его без сопровождения законных представителей в развлекательные заведения в ночное время (с 22 до 6 часов утра).

Статья 36 дополнена пунктом 5 в соответствии с Законом РК от 29.12.10 г. № 372-IV

5. Запрещается нахождение ребенка без сопровождения законных представителей вне жилища с 23 до 6 часов утра.

Статья 37. Защита ребенка от вредного воздействия алкогольной продукции и табачных изделий

1. Родители, другие законные представители ребенка, государственные органы, а также организации, осуществляющие функции воспитания и образования ребенка, обязаны пропагандировать здоровый образ жизни и вред алкогольной продукции и табачных изделий.

В пункт 2 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 18.06.14 г. № 210-V (см. стар. ред.)

2. Запрещается продажа ребенку алкогольной продукции, табака и табачных изделий.

3. Запрещается использование детского труда в производстве или реализации алкогольной продукции и табачных изделий.

4. Запрещаются курение табачных изделий, продажа табачных изделий в торговых организациях, реализующих детские товары, и в учреждениях культуры, а также во время проведения мероприятий для детей.

Пункт 5 изложен в редакции Закона РК от 18.06.14 г. № 210-V (см. стар. ред.)

5. Запрещаются хранение и реализация алкогольной продукции в зданиях и на территориях организаций здравоохранения, образования, физкультурно-оздоровительных, спортивных и спортивно-технических сооружений, культурно-досуговых организаций.

Статья 38 изложена в редакции Закона РК от 03.07.14 г. № 227-V (см. стар. ред.)

Статья 38. Защита ребенка от наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, сильнодействующих или ядовитых веществ

1. Ребенок должен быть защищен от употребления наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, сильнодействующих или ядовитых веществ, от их изготовления, продажи или иного распространения.

2. За склонение ребенка к потреблению наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов применяются меры ответственности, установленные законами Республики Казахстан.

В статью 39 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

Статья 39. Защита ребенка от информации, наносящей вред его здоровью, нравственному и духовному развитию

1. Запрещается осуществлять для детей показ, продажу, дарение, размножение и прокат игрушек, кинофильмов, звуко- и видеозаписей, распространение литературы, газет, журналов и других средств массовой информации, направленных на разжигание расовой, национальной, социальной и религиозной вражды, пропагандирующих сословную исключительность, войну, содержащих призывы к насильственному изменению конституционного строя и нарушению территориальной целостности Республики Казахстан, порнографию или иным образом причиняющих вред духовному и нравственному развитию ребенка.

2. За совершение деяний, указанных в пункте 1 настоящей статьи, применяются меры ответственности, установленные законами Республики Казахстан.

См.: Нормативное постановление Конституционного совета Республики Казахстан от 18 мая 2015 года № 3 «Об официальном толковании пункта 1 статьи 27 Конституции Республики Казахстан и о проверке на соответствие Конституции Республики Казахстан Закона Республики Казахстан «О защите детей от информации, причиняющей вред их здоровью и развитию» и Закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам защиты детей от информации, причиняющей вред их здоровью и развитию»

Статья 40 изложена в редакции Закона РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

Статья 40. Защита ребенка от проституции

Вовлечение ребенка в занятие проституцией влечет ответственность, предусмотренную законами Республики Казахстан.

Закон дополнен статьей 40-1 в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV

Статья 40-1. Защита ребенка от действий по вовлечению в оборот продукции, наносящей вред его здоровью, нравственному и духовному развитию

Вовлечение ребенка в изготовление, рекламирование, публичную демонстрацию или распространение, а равно продажа ребенку печатных изданий, кино- или видеоматериалов, изображений, иных предметов либо материалов порнографического характера, а также эротического содержания влекут ответственность, предусмотренную законами Республики Казахстан.

Статья 41. Запрещение участия детей в военных действиях

Запрещаются привлечение ребенка к участию в военных действиях, вооруженных конфликтах, создание детских военизированных формирований.

Глава дополнена статьей 41-1 в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV

Статья 41-1. Защита ребенка от незаконного перемещения

Республика Казахстан принимает меры по предупреждению и пресечению незаконного перемещения, похищения детей, торговли ими независимо от целей, форм и методов исполнения, а также возвращению их в страну постоянного проживания.

Глава 8. Защита прав и охраняемых

законом интересов ребенка

Статья 42. Исключена в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (*см. стар. ред.*)

Статья 43. Законные представители ребенка

1. Законные представители ребенка осуществляют представительство детей и защиту их прав и охраняемых законом интересов в отношениях с любыми лицами во всех государственных органах и организациях, в том числе в судах, без специального полномочия на основании свидетельства о рождении (или усыновлении) ребенка, паспорта родителей, удостоверения личности опекуна.

2. Права и охраняемые законом интересы несовершеннолетних в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет защищаются их законными представителями, за исключением случаев, когда законодательством Республики Казахстан предусмотрено право несовершеннолетнего самостоятельно вступать в гражданские, брачно-семейные, трудовые и иные правоотношения и защищать свои права и интересы.

3. Представительство и защита интересов детей, находящихся в воспитательных, лечебных организациях, организациях социальной защиты населения или других организациях, осуществляются этими организациями в соответствии с законодательством Республики Казахстан.

4. Представительство и защита прав и охраняемых законом интересов ребенка, оставшегося без попечения родителей, временно, до устройства ребенка в семью или организацию, осуществляющую функции по защите прав детей, возлагаются на орган опеки и попечительства.

Статья 44. Государственные органы и защита прав ребенка

Защита прав и охраняемых законом интересов детей осуществляется государственными органами в соответствии с их полномочиями.

В статью 45 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

Статья 45. Порядок разрешения споров при исполнении настоящего Закона

Родители (лица, их заменяющие), а также лица, осуществляющие деятельность по образованию, воспитанию, развитию, охране здоровья, социальной защите и социальному обслуживанию ребенка, содействию его социальной адаптации, социальной реабилитации и (или) иную деятельность с его участием, вправе обратиться в установленном законом Республики Казахстан порядке в суд с иском о возмещении ребенку вреда, причиненного его здоровью, имуществу, а также морального вреда.

В статью 46 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

Статья 46. Государственный доклад о положении детей в Республике Казахстан

Ежегодный государственный доклад о положении детей в Республике Казахстан представляется уполномоченным органом в области защиты прав детей Президенту Республики Казахстан и публикуется в официальных печатных изданиях.

В статью 47 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 13.06.13 г. № 102-V (см. стар. ред.)

Статья 47. Защита прав детей-беженцев и вынужденных переселенцев

1. Дети-беженцы и вынужденные переселенцы имеют право на защиту своих интересов.

2. Органы опеки и попечительства по месту нахождения ребенка, территориальные подразделения уполномоченного органа, осуществляющего руководство в сфере регулирования отношений по вопросам беженцев, содействуют в получении сведений о наличии и месте проживания родителей либо иных законных представителей, при необходимости определяют ребенка в лечебно-профилактические или иные организации, осуществляющие функции по защите прав ребенка.

Закон дополнен статьей 47-1 в соответствии с Законом РК от 02.07.13 г. № 111-V

Статья 47-1. Национальный превентивный механизм

1. Национальный превентивный механизм действует в виде системы предупреждения пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания, функционирующей посредством деятельности участников национального превентивного механизма.

2. В рамках своей деятельности участники национального превентивного механизма посещают центры адаптации несовершеннолетних, специальные организации образования, организации образования с особым режимом содержания и иные организации, определяемые законами Республики Казахстан для посещения данными участниками (далее - превентивные посещения).

3. Участниками национального превентивного механизма являются Уполномоченный по правам человека, а также отбираемые Координационным советом члены общественных наблюдательных комиссий и общественных объединений, осуществляющих деятельность по защите прав, законных интересов граждан, юристы, социальные работники, врачи.

4. Уполномоченный по правам человека координирует деятельность участников национального превентивного механизма, принимает в соответствии с законодательством Республики Казахстан меры для обеспечения необходимого потенциала и профессиональных знаний участников национального превентивного механизма.

5. Возмещение расходов участников национального превентивного механизма по превентивным посещениям осуществляется из бюджетных средств в порядке, определяемом Правительством Республики Казахстан.

Закон дополнен статьей 47-2 в соответствии с Законом РК от 02.07.13 г. № 111-V

Статья 47-2. Координационный совет

1. В целях обеспечения эффективной координации деятельности национального превентивного механизма при Уполномоченном по правам человека создается Координационный совет.

Члены Координационного совета, за исключением Уполномоченного по правам человека, избираются комиссией, создаваемой Уполномоченным по правам человека, из числа граждан Республики Казахстан.

2. Уполномоченный по правам человека утверждает:

положение о Координационном совете при Уполномоченном по правам человека;

порядок отбора участников национального превентивного механизма;

порядок формирования групп из участников национального превентивного механизма для превентивных посещений;

методические рекомендации по превентивным посещениям;

порядок подготовки ежегодного консолидированного доклада по итогам превентивных посещений.

3. Координационный совет взаимодействует с Подкомитетом по предупреждению пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания Комитета Организации Объединенных Наций против пыток.

Закон дополнен статьей 47-3 в соответствии с Законом РК от 02.07.13 г. № 111-V

Статья 47-3. Требования к участникам национального превентивного механизма

1. Участниками национального превентивного механизма не могут быть лица:

1) имеющие не погашенную или не снятую в установленном законом порядке судимость;

2) подозреваемые или обвиняемые в совершении преступления;

3) признанные судом недееспособными или ограниченно дееспособными;

4) судьи, адвокаты, государственные служащие и военнослужащие, а также работники правоохранительных и специальных государственных органов;

5) состоящие на учете у психиатра и (или) нарколога.

2. Участниками национального превентивного механизма также не могут быть лица, освобожденные от уголовной ответственности по нереабилитирующим основаниям за совершение умышленного преступления; уволенные с государственной или воинской службы, из правоохранительных и специальных государственных органов, судов или исключенные из коллегии адвокатов по отрицательным мотивам; лишенные лицензии на занятие адвокатской деятельностью.

Закон дополнен статьей 47-4 в соответствии с Законом РК от 02.07.13 г. № 111-V

Статья 47-4. Права участника национального превентивного механизма

1. Участник национального превентивного механизма вправе:

1) получать информацию о количестве лиц, содержащихся в организациях, подлежащих превентивному посещению, количестве таких организаций и их месте нахождения;

2) иметь доступ к информации, касающейся обращения с лицами, содержащимися в организациях, подлежащих превентивному посещению, а также условий их содержания;

3) осуществлять превентивные посещения в установленном порядке в составе сформированных групп;

4) проводить беседы с лицами, содержащимися в организациях, подлежащих превентивным посещениям, и (или) их законными представителями без свидетелей, лично или при необходимости через переводчика, а также с любым другим лицом, которое по мнению участника национального превентивного механизма может предоставить соответствующую информацию;

5) беспрепятственно выбирать и посещать организации, подлежащие превентивному посещению;

6) принимать сообщения и жалобы о применении пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания.

2. Участник национального превентивного механизма является независимым при осуществлении законной деятельности.

Закон дополнен статьей 47-5 в соответствии с Законом РК от 02.07.13 г. № 111-V

Статья 47-5. Обязанности участников национального превентивного механизма

1. При исполнении своих полномочий участники национального превентивного механизма обязаны соблюдать законодательство Республики Казахстан.

2. Не допускается вмешательство участников национального превентивного механизма в деятельность организаций, подлежащих превентивному посещению.

3. При наличии обстоятельств, вызывающих сомнение в беспристрастности участника национального превентивного механизма, входящего в группу по превентивному посещению, он обязан отказаться от участия в превентивном посещении.

4. Участники национального превентивного механизма обязаны регистрировать принимаемые сообщения и жалобы о применении пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания в порядке, определяемом Уполномоченным по правам человека.

Принятые сообщения и жалобы передаются на рассмотрение Уполномоченному по правам человека в порядке, предусмотренном законодательством Республики Казахстан.

Информация о принятых и переданных сообщениях и жалобах включается в отчет по результатам превентивных посещений.

5. Участники национального превентивного механизма, нарушившие положения настоящего Закона, несут ответственность, установленную законами Республики Казахстан.

Закон дополнен статьей 47-6 в соответствии с Законом РК от 02.07.13 г. № 111-V

Статья 47-6. Прекращение полномочий участника национального превентивного механизма

Полномочия участника национального превентивного механизма прекращаются при:

- 1) нарушении положений настоящего Закона;
- 2) письменном заявлении о сложении своих полномочий;
- 3) его смерти либо вступлении в законную силу решения суда об объявлении его умершим;
- 4) выезде на постоянное жительство за пределы Республики Казахстан;
- 5) утрате гражданства Республики Казахстан;
- 6) вступлении в законную силу обвинительного приговора суда;
- 7) наступлении иных случаев, предусмотренных законами Республики Казахстан.

Закон дополнен статьей 47-7 в соответствии с Законом РК от 02.07.13 г. № 111-V

Статья 47-7. Виды и периодичность превентивных посещений

1. Превентивные посещения участников национального превентивного механизма подразделяются на:

1) периодические превентивные посещения, проводимые на регулярной основе не реже одного раза в четыре года;

2) промежуточные превентивные посещения, проводимые в период между периодическими превентивными посещениями с целью мониторинга реализации рекомендаций по результатам предыдущего периодического превентивного посещения, а также предупреждения преследования лиц, с которыми участники национального превентивного механизма проводили беседы, со стороны администраций организаций, подлежащих превентивному посещению;

3) специальные превентивные посещения, проводимые на основании поступивших сообщений о применении пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания.

2. Координационный совет определяет сроки и перечень организаций, подлежащих превентивным посещениям, в пределах выделенных бюджетных средств.

Закон дополнен статьей 47-8 в соответствии с Законом РК от 02.07.13 г. № 111-V

Статья 47-8. Порядок превентивных посещений

1. Превентивные посещения проводятся группами, формируемыми Координационным советом из участников национального превентивного механизма, в соответствии с правилами, утверждаемыми Правительством Республики Казахстан по согласованию с Уполномоченным по правам человека.

2. При формировании групп для превентивных посещений никто из участников национального превентивного механизма не может подвергаться какой-либо дискриминации по мотивам происхождения, социального, должностного и имущественного положения, пола, расы, национальности, языка, отношения к религии, убеждений, места жительства или по любым иным обстоятельствам.

3. Обеспечение безопасности участников национального превентивного механизма возлагается на администрацию организаций, подлежащих превентивному посещению. В случае неправомерных действий участников национального превентивного механизма руководитель администрации организаций, подлежащих превентивному посещению, письменно информирует Уполномоченного по правам человека.

4. По результатам каждого превентивного посещения от имени группы составляется письменный отчет по форме, утвержденной Координационным советом, который подписывается всеми членами группы, осуществившей превентивное посещение. Член группы, имеющий особое мнение, оформляет его письменно и прилагает к отчету.

Закон дополнен статьей 47-9 в соответствии с Законом РК от 02.07.13 г. № 111-V

Статья 47-9. Ежегодный консолидированный доклад участников национального превентивного механизма

1. Координационный совет готовит ежегодный консолидированный доклад участников национального превентивного механизма с учетом их отчетов по результатам превентивных посещений.

2. В ежегодный консолидированный доклад участников национального превентивного механизма также включаются:

рекомендации уполномоченным государственным органам по улучшению условий обращения с лицами, содержащимися в организациях, подлежащих превентивному посещению, и предупреждению пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания;

предложения по совершенствованию законодательства Республики Казахстан.

К ежегодному консолидированному докладу участников национального превентивного механизма прилагается финансовый отчет по превентивным посещениям за прошедший год.

3. Ежегодный консолидированный доклад участников национального превентивного механизма направляется для рассмотрения уполномоченным государственным органам и размещается на интернет-ресурсе Уполномоченного по правам человека в срок не позднее одного месяца со дня его утверждения Координационным советом.

Закон дополнен статьей 47-10 в соответствии с Законом РК от 02.07.13 г. № 111-V

Статья 47-10. Конфиденциальность

1. Участники национального превентивного механизма не вправе разглашать сведения о частной жизни лица, ставшие известными им в ходе превентивных посещений, без согласия данного лица.

2. Разглашение участниками национального превентивного механизма сведений о частной жизни лица, ставших известными им в ходе превентивных посещений, без согласия данного лица влечет ответственность, установленную законами Республики Казахстан.

Закон дополнен статьей 47-11 в соответствии с Законом РК от 02.07.13 г. № 111-V

Статья 47-11. Взаимодействие уполномоченных государственных органов с участниками национального превентивного механизма

1. Государственные органы и их должностные лица оказывают содействие участникам национального превентивного механизма в осуществлении ими законной деятельности.

Ни один государственный орган или должностное лицо не вправе ограничивать права и свободы граждан за сообщение участникам национального превентивного механизма о фактах применения пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания.

Должностные лица, воспрепятствующие законной деятельности участников национального превентивного механизма, несут ответственность, установленную законами Республики Казахстан.

2. Уполномоченные государственные органы в течение трех месяцев со дня получения ежегодного консолидированного доклада участников национального превентивного механизма в письменной форме информируют Уполномоченного по правам человека о мерах, принятых по результатам рассмотрения полученных докладов.

3. На основании отчетов участников национального превентивного механизма по результатам превентивных посещений Уполномоченный по правам человека в установленном законодательством Республики Казахстан порядке имеет право обращаться к уполномоченным государственным органам или должностным лицам с ходатайством о возбуждении дисциплинарного или административного производства либо уголовного дела в отношении должностного лица, нарушившего права и свободы человека и гражданина.

Глава 9. Особенности ответственности ребенка и воздействия на его поведение

Статья 48. Особенности ответственности ребенка

1. Ребенок, совершивший противоправное деяние, несет ответственность в соответствии с законами Республики Казахстан.

2. При назначении вида наказания государственные органы и должностные лица должны учитывать условия жизни и воспитания ребенка, уровень психического развития, иные особенности личности, а также влияние на него старших по возрасту лиц.

Статья 49. Особенности воздействия на поведение ребенка

При осуществлении родительских прав родители и другие законные представители не вправе причинять вред физическому и психическому здоровью ребенка, его нравственному развитию. Способы воспитания ребенка должны исключать пренебрежительное, жестокое, грубое, унижающее человеческое достоинство обращение, оскорбление или эксплуатацию ребенка.

Глава 10. Заключительные положения

Статья 50. Ответственность за нарушение законодательства Республики Казахстан о правах ребенка

1. Лица, виновные в нарушении законодательства Республики Казахстан о правах ребенка, несут ответственность в соответствии с законами Республики Казахстан.

В пункт 2 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 23.11.10 г. № 354-IV (см. стар. ред.)

2. Уклонение от выполнения, а также ненадлежащее исполнение обязанностей родителями (лицами, их заменяющими) по воспитанию и содержанию детей, отказ родителей от ребенка в родильном доме (отделении) или детском лечебном учреждении, оставление детей без надзора, жестокое обращение с детьми, их эксплуатация влекут лишение родительских прав или их ограничение у лиц, их заменяющих.

С момента отобрания ребенка выплата пособия, а также иные выплаты на ребенка прекращаются по решению суда.

В пункт 3 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 11.07.09 г. № 185-IV (введен в действие по истечении тридцати календарных дней после первого официального опубликования) (см. стар. ред.)

3. В случае использования родителями (лицами, их заменяющими) пособий и иных выплат на детей не по назначению, если это существенно ущемляет интересы ребенка, органы социальной защиты, органы опеки и попечительства, комиссии по защите прав несовершеннолетних или прокурор в интересах ребенка предъявляют иск о возмещении ему необоснованно израсходованных средств. Взысканные судом средства перечисляются на банковский счет ребенка.

4. Родители, лишенные родительских прав, не освобождаются от обязанности по уплате алиментов на детей, в отношении которых они лишены родительских прав.

В статью 51 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 13.06.13 г. № 102-V (см. стар. ред.)

Статья 51. Координация уполномоченным органом реализации соблюдения законодательства Республики Казахстан о правах ребенка

Уполномоченный орган в области защиты прав детей определяется Правительством Республики Казахстан.

Уполномоченный орган в области защиты прав детей:

1) координирует и направляет деятельность других заинтересованных уполномоченных органов в области защиты прав ребенка;

1-1) реализует государственную политику в области защиты прав ребенка;

1-2) осуществляет координацию и методическое руководство местных исполнительных органов в области защиты прав ребенка;

2) исключен в соответствии с Законом РК от 03.07.13 г. № 124-V (см. стар. ред.)

3) обеспечивает ежегодный пересмотр в сторону улучшения минимальных социальных стандартов, норм и нормативов показателей жизни детей;

4) координирует деятельность уполномоченных органов в области защиты прав детей в деле международного сотрудничества.

Статья 52 изложена в редакции Закона РК от 31.01.06 г. № 125-III (см. стар. ред.); Закона РК от 17.07.09 г. № 188-IV (см. стар. ред.)

Статья 52. Государственный контроль в области защиты прав ребенка

1. Государственный контроль в области защиты прав ребенка направлен на обеспечение прав и законных интересов ребенка и осуществляется уполномоченными государственными органами в пределах компетенции, определенной законами Республики Казахстан.

2. Объектом государственного контроля в области защиты прав ребенка является деятельность физических и юридических лиц, направленная на реализацию прав ребенка.

3. Государственный контроль в области защиты прав ребенка осуществляется в форме проверки и иных формах.

В пункт 4 внесены изменения в соответствии с Законом РК от 06.01.11 г. № 378-IV (см. стар. ред.); изложен в редакции Закона РК от 29.10.15 г. № 376-V (введен в действие с 1 января 2016 года) (см. стар. ред.)

4. Проверка осуществляется в соответствии с Предпринимательским кодексом Республики Казахстан. Иные формы государственного контроля осуществляются в соответствии с настоящим Законом.

См.: Совместный приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 28 декабря 2015 года № 708 и и.о. Министра национальной экономики Республики Казахстан от 30 декабря 2015 года

№ 832 «Об утверждении критериев оценки степени риска и проверочного листа в области защиты прав ребенка»

Статья 53. Координация деятельности государственных органов и организаций, осуществляющих функции по защите прав ребенка

Координацию деятельности государственных органов и организаций, осуществляющих функции по защите прав ребенка, осуществляет Правительство Республики Казахстан.

Президент

Республики Казахстан

Н. НАЗАРБАЕВ